

Spørsmål til Skole-Norge høsten 2013

Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere

Nils Vibe

Rapport 49/2013

NIFU

Spørsmål til Skole-Norge høsten 2013

Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere

Nils Vibe

Rapport 49/2013

Rapport 49/2013

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Adresse PB 5183 Majorstuen, NO-0302 Oslo. Besøksadresse: Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Oppdragsgiver Utdanningsdirektoratet
Adresse Postboks 9359 Grønland, NO-0135 Oslo

Trykk Link Grafisk

ISBN 978-82-7218-973-9
ISSN 1892-2597 (online)

www.nifu.no

Forord

Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) har en treårig rammeavtale for 2013 – 2015 med Utdanningsdirektoratet om å gjennomføre halvårslige spørreundersøkelser rettet mot skoler og skoleeiere. Undersøkelsene er kjent som Utdanningsdirektoratets spørringer. Temaene for de enkelte undersøkelsene avtales fra gang til gang og skal dekke Utdanningsdirektoratets kunnskapsbehov til enhver tid. Resultatene fra undersøkelsene skal offentliggjøres i NIFUs ordinære rapportserie og foreligge nedlastbare i PDF-format på Utdanningsdirektoratets og NIFUs hjemmesider.

I spørringen som ble gjennomført høsten 2013 inngår fire respondentgrupper som er spurt om i alt åtte ulike temaer. Denne rapporten er i første rekke en tabellrapport der det bare i liten grad har vært rom for mer inngående analyser av det foreliggende materialet. Rapporten inneholder til sammen 70 tabeller og tre figurer. Det er ikke skrevet noe samlet sammendrag for denne rapporten, og leseren henvises til oppsummeringene ved slutten av hvert kapittel.

Prosjektleder for Utdanningsdirektoratets spørringer er Nils Vibe. Erica Waagene har bearbeidet spørsmålene som er mottatt fra Utdanningsdirektoratet og laget den elektroniske versjonen av spørreskjemaet. Berit Lødding har kvalitetssikret rapporten. Kontaktperson hos Utdanningsdirektoratet er Thorleif Orre.

Vi takker 440 grunnskoler, 104 videregående skoler, 16 fylkeskommuner og 90 kommuner, som har brukt tid på å besvare undersøkelsen, i konkurranse med mange andre viktige gjøremål.

Oslo, januar 2014

Sveinung Skule
direktør

Vibeke Opheim
forskningsleder

Innhold

1	Innledning	7
2	Beskrivelse av utvalgene og gjennomføring.....	9
2.1	Hovedprinsipp for utvalgsdesign.....	9
2.2	Kommuneutvalget høsten 2013.....	9
2.2.1	Bare 60,4 prosent godkjente svar og skjevheter i nettoutvalget	9
2.3	Grunnskoleutvalget høsten 2013.....	11
2.3.1	Bare 46,6 prosent godkjente svar, men små skjevheter i nettoutvalget.....	11
2.4	Utvalget av videregående skoler høsten 2013.....	14
2.4.1	74,5 prosent godkjente svar og god representativitet.....	14
2.5	Veiling av materialet.....	16
2.6	Gjennomføring av undersøkelsene.....	17
3	Utdanningsspeilet	19
3.1	Kjennskap til Utdanningsspeilet.....	19
3.2	Opplevd nytte av «Utdanningsspeilet»	20
3.3	Vurdering av enkeltkapitlene	21
3.4	Oppsummering.....	23
4	Utdanningsdirektoratets statistikknotater.....	25
5	Nasjonale prøver	27
5.1	Nasjonale prøver følges opp rett etter gjennomføringen	27
5.2	85 prosent av skolene bruker analyseverktøyet.....	30
5.3	Kommunene vurderer nytten av analyseverktøyet som større enn skolene	32
5.4	Et mindretall av skolene har fått opplæring eller informasjon i 2013.....	34
5.5	Oppsummering.....	36
6	Skoleledelse og skoleleders kompetanse	37
6.1	Forholdene ligger «ganske godt» til rette for lærerne.....	37
6.2	Ingen endringer i grunnskolerektorenes utdanningsbakgrunn.....	38
6.3	Fire av ti rektorer delegerer den pedagogiske ledelsen	39
6.4	De administrative oppgavene veier tyngst	41
6.5	Halvparten av skolene er «ganske fornøyd» med skoleeier.....	42
6.6	Oppsummering.....	43
7	Manifest mot mobbing	45
7.1	Materiellet når praktisk talt alle	45
7.2	Flere setter i verk konkrete tiltak	47
7.3	Ett enkeltvedtak pr 100 elever i grunnskolen	48
7.4	Oppsummering.....	49
8	Rådgivning i grunnopplæringen.....	51
8.1	Skoleeiers ulike roller i rådgivningsarbeidet.....	51
8.2	Skolenes arbeid med rådgivning	56
8.3	Bare mindre rekrutteringsproblemer	60
8.4	Vilje til å heve kompetansen innenfor rådgivning	61
8.5	Kriterier og krav for ansettelse og kompetanseutvikling	61
8.6	Oppsummering.....	64
	Referanser.....	65

1 Innledning

Siden 2009 har NIFU gjennomført halvårlige spørreundersøkelser om ulike temaer blant skoler og skoleeiere på vegne av Utdanningsdirektoratet. Til nå er i alt ni slike undersøkelser gjennomført, og hver undersøkelse er dokumentert med en egen rapport med tittelen «Spørsmål til Skole-Norge». Feltarbeidsperioden for undersøkelsen høsten 2013 var fra 7. oktober til 24. november. Undersøkelsen har fire målgrupper, nemlig grunnskoler, videregående skoler, kommuner og fylkeskommuner. Spørsmålene i undersøkelsen kan deles inn i åtte temaer, hvorav seks har fått hvert sitt kapittel i denne rapporten. Tabell 1.1 viser temaene og målgruppene. Ikke alle temaer er aktuelle for alle fire målgrupper, noe som illustreres med kryss i tabell 1.1. Kryssene viser hvilke målgrupper som har fått spørsmål om de ulike temaene.

Tabell 1.1 Temaer og målgrupper i Utdanningsdirektoratets spørring høsten 2013

Tema	Videregående			
	Grunnskole	skole	Kommune	Fylke
Utdanningsspeilet			X	X
Utdanningsdirektoratets statistikknotater			X	X
Nasjonale prøver	X		X	
Skoleledelse og skoleleders kompetanse	X	X		
Manifest mot mobbing	X	X	X	X
Rådgivning i grunnopplæringen	X	X	X	X
Elevs psykiske helse	X	X	X	X
Spesialundervisning og inkludering	X		X	

Temaene om elevs psykiske helse og spesialundervisning blir ikke rapportert her. Det er Kunnskapsdepartementet som har bestilt spørsmålene om elevs psykiske helse og det er i tillegg gjennomført en egen undersøkelse blant snaut 2000 lærere om dette temaet. Dette rapporteres samlet i en egen rapport fra NIFU. Temaet om spesialundervisning og inkludering viste seg å være svært krevende, noe som resulterte i lav svarprosent og dårlig datakvalitet. Dette temaet vil derfor ikke bli rapportert.

2 Beskrivelse av utvalgene og gjennomføring

2.1 Hovedprinsipp for utvalgsdesign

For å redusere belastningen på sektoren er det lagt til grunn som en forutsetning at Utdanningsdirektoratets spørringer skal være utvalgsundersøkelser. Spørringene er halvårlige, og det er laget tre sammenliknbare utvalg slik at skoler og skoleeiere ikke skal kontaktes oftere enn hvert halvannet år. Unntaket fra dette er *fylkeskommunene* og ti større kommuner, der alle skoleeiere er med i alle spørringer. 16 av 19 fylkeskommuner har besvart undersøkelsen høsten 2013. Østfold, Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag har ikke gjennomført undersøkelsen.

De videregående skolene er fordelt på tre utvalg med ca. en tredjedel av skolene fra hvert fylke i hvert av utvalgene. 139 videregående skoler var med i bruttoutvalget høsten 2013. Det er laget tre sammenliknbare *kommuneutvalg*, og de 429 kommunene¹ er fordelt på disse utvalgene. *Grunnskoleutvalgene* er laget på tilsvarende måte, slik at grunnskolene i hvert enkelt utvalg kommer fra kommunene i det samme utvalget. For 10 større kommuner² har vi imidlertid gjort et unntak. Disse er, i likhet med fylkeskommunene, med i alle tre utvalg, mens grunnskolene i disse kommunene er fordelt på de tre utvalgene med en tredjedel i hvert utvalg.

Kommunene og de videregående skolene er i utgangspunktet ikke trukket tilfeldig, men fordelt på utvalgene innenfor fylkene etter kriterier som størrelse, geografi, kommunetype og skoletype. Der det har vært mulig å velge mellom flere kommuner eller videregående skoler som tilfredsstillte de samme kriteriene, er det trukket tilfeldig. I praksis har slik tilfeldig trekking bare vært aktuelt i fylker med særlig mange små kommuner eller mange videregående skoler. I de ti større kommunene som er med hver gang, men der bare en tredjedel av grunnskolene er med, er utvalget av skoler trukket tilfeldig.

2.2 Kommuneutvalget høsten 2013

2.2.1 Bare 60,4 prosent godkjente svar og skjevheter i nettoutvalget

Tabell 2.1 viser hvordan kommuneutvalget var sammensatt fylkesvis og hva slags svarprosent som ble oppnådd. Svarprosentene beregnes her på basis av hvor mange av de besvarelsene vi har mottatt som kan brukes i analysene. De aller fleste av de besvarelsene som brukes er komplette, men for noen få mangler svar på en eller flere av delene av undersøkelsene.

Den samlede svarprosenten ble 60,4 prosent, eller 90 av de 149 kommunene i utvalget. Åtte kommuner nektet aktivt, det vil si at det ble gitt beskjed om at de ikke ønsket å være med. Dette er flere enn vanlig, noe som kan skyldes at vi ga beskjed i invitasjonen og påminnelsene om at det ville bli sendt påminnelser

¹ Svalbard regnes som egen kommune og regnes å tilhøre Troms fylke

² Arendal, Bergen, Bærum, Fredrikstad, Kristiansand, Oslo, Sandnes, Stavanger, Tromsø og Trondheim.

dersom vi ikke fikk noen tilbakemelding. 23 kommuner svarte ikke på henvendelsen og åpnet heller ikke undersøkelsen, selv etter fem påminnelser. Vi har valgt å kalle det for «passiv nekt», et fenomen som synes å være ganske utbredt innenfor denne sektoren. Omfanget er omtrent som vanlig. I alt 118 kommuner åpnet undersøkelsen, men hele 28 av besvarelsene var så mangelfulle at de ikke kan brukes i analysene. Dette er langt flere enn vanlig. Det samme utvalget er benyttet tre ganger tidligere og antallet ufullstendige besvarelser har variert mellom 10 og 12.

Tabell 2.1 Populasjon, bruttoutvalg og nettoutvalg av kommuner fordelt etter fylke.

	Populasjon	Brutto- utvalg	Aktiv nekt	Passiv nekt	Ufull- stendig	Godkjent	God- kjent %
Østfold	18	7		1	1	5	71 %
Akershus	22	8		0	1	7	88 %
Oslo	1	1		0	0	1	100 %
Hedmark	22	6		1	1	4	67 %
Oppland	26	9		1	0	8	89 %
Buskerud	21	9		1	2	6	67 %
Vestfold	14	5		2	2	1	20 %
Telemark	18	6	1	0	2	3	50 %
Aust-Agder	15	5		1	0	4	80 %
Vest-Agder	15	5	1	1	0	3	60 %
Rogaland	26	9	1	3	1	4	44 %
Hordaland	33	12		2	2	8	67 %
Sogn og Fjordane	26	8	1	1	2	4	50 %
Møre og Romsdal	36	13		1	2	10	77 %
Sør-Trøndelag	25	9		4	1	4	44 %
Nord-Trøndelag	23	7	1	0	2	4	57 %
Nordland	44	15	1	3	5	6	40 %
Troms *	25	10	2	1	2	5	50 %
Finnmark	19	5		0	2	3	60 %
Sum	429	149	8	23	28	90	60,4 %
			5,4 %	15,4 %	18,8 %	60,4 %	100,0 %

* Inkludert Svalbard

Årsaken til at så mange har åpnet undersøkelsen, men ikke gjennomført den, skyldes mest sannsynlig at undersøkelsen startet med å be kommunene om å oppgi antall elever med spesialundervisning, fordelt på ulike grupper etter i hvor stor grad de er inkludert i ordinær undervisning. Dette har vist seg å være en alt for krevende oppgave, særlig for store kommuner. Noen har hoppet over denne delen av undersøkelsen og fullført resten, men svært mange har dessverre avbrutt undersøkelsen her. Vi sendte også ut en egen beskjed til kommunene at de kunne hoppe over dette temaet, men den beskjeden har trolig kommet for sent til å rette opp skaden. Når vi på denne måten har mistet anslagsvis 16 – 18 kommuner som kanskje ellers ville ha fullført, tilsvarer dette 11 – 12 tapte prosentpoeng for svarprosenten, som har variert mellom 71 og 78 prosent de tre gangene dette utvalget har vært kontaktet tidligere.

Svarprosenten varierer mellom fylkene. Når vi ser bort fra Oslo, har ingen fylker oppnådd full oppslutning, noe som er uvanlig. Akershus og Oppland mangler imidlertid bare en kommune hver på dette. I Vestfold har bare en av fem kommuner fullført, mens alle deltok våren 2013. Ved siden av generelt lav svarprosent, er det også en tydelig geografisk skjevhet i materialet ved at svarprosenten generelt er høyere i Øst-Norge enn i resten av landet.

Vi ser av tabell 2.2 at det er variasjon i svarprosenten etter kommunens folketall; de største kommunene svarer i større grad enn de små og mellomstore. Svarprosenten varierer enda mer etter landsdel, fra 48 prosent blant kommunene i Midt- og Nord-Norge til 89 prosent i Oslo og Akershus. Aller lavest er oppslutningen blant små kommuner på Sør- og Vestlandet med 44 prosent.

Tabell 2.2 Svarprosentene for kommuner etter geografi og folketall.

Svarprosentene		Antall innbyggere			
		Under 3000	3000 - 9999	10000 og mer	Alle
Landsdel	Oslo og Akershus			89 %	89 %
	Østlandet	69 %	67 %	55 %	64 %
	Sør- og Vestlandet	44 %	68 %	76 %	63 %
	Midt- og Nord-Norge	46 %	50 %	50 %	48 %
Alle		51 %	63 %	69 %	60 %

Med hensyn til geografi og folketall, fikk nettoutvalget sammensetningen som er vist i tabell 2.3.

Tabell 2.3 Sammensetning av nettoutvalget av kommuner etter geografi og folketall sammenliknet med populasjonen av kommuner (i parentes). Totalprosent.

Landsdel	Folketall i tre grupper			
	Under 3000	3000 til 9999	10.000 og mer	Alle
Oslo og Akershus	(0,2)	(0,2)	8,9 % (4,9)	8,9 % (5,4)
Østlandet	10,0 % (7,0)	13,3 % (12,1)	6,7 % (8,6)	28,2 % (27,7)
Sør- og Vestlandet	7,8 % (12,4)	14,4 % (14,9)	14,4 % (7,9)	36,7 % (35,2)
Midt- og Nord-Norge	13,3 % (17,7)	6,7 % (9,8)	4,4 % (4,2)	24,4 % (31,7)
Alle	35,3 % (37,3)	32,8 % (37,1)	31,9 % (25,6)	100,0 %

Fordelingen av kommuner på landsdeler avviker fra det vi finner i populasjonen av kommuner ved at store kommuner og kommuner i Oslo og Akershus er overrepresentert på bekostning av mellomstore kommuner og kommuner i Midt- og Nord-Norge.

2.3 Grunnskoleutvalget høsten 2013

2.3.1 Bare 46,6 prosent godkjente svar, men små skjevheter i nettoutvalget

Grunnskoleutvalget for høsten 2013 ble trukket fra en populasjon på i alt 2865 ordinære grunnskoler, som er registrert i Grunnskolen informasjonssystem (GSI) for skoleåret 2012-2013. Utvalget bestod av 948 skoler. Av disse ble tre skoler tatt ut av utvalget fordi det viste seg at de var lagt ned i løpet av skoleåret. Svarprosenten skal derfor beregnes på basis av 945 skoler.

Tabell 2.4 Populasjon, bruttoutvalg og nettoutvalg av grunnskoler fordelt etter fylke.

	Populasjon	Brutto- utvalg	Tatt ut av utvalg	Aktiv nekt	Passiv nekt	Ufull- stendig	God- kjent	God- kjent %
Østfold	121	40		3	12	5	20	50 %
Akershus	243	79		1	30	16	32	41 %
Oslo	137	45		2	10	8	25	56 %
Hedmark	128	47	1	0	14	6	26	57 %
Oppland	131	45		1	18	7	19	42 %
Buskerud	144	49		2	18	6	23	47 %
Vestfold	117	36		0	15	6	15	42 %
Telemark	114	39		0	18	4	17	44 %
Aust-Agder	68	23		3	11	0	9	39 %
Vest-Agder	106	36		4	13	6	13	36 %
Rogaland	232	73		2	20	16	35	48 %
Hordaland	308	102		3	37	12	50	49 %
Sogn og Fjordane	118	42		3	15	6	18	43 %
Møre og Romsdal	209	69		0	25	14	30	43 %
Sør-Trøndelag	157	52		5	17	5	25	48 %
Nord-Trøndelag	111	33	1	1	9	2	20	63 %
Nordland	212	66	1	0	32	4	29	45 %
Troms	128	45		1	18	7	19	42 %
Finnmark	81	27		0	9	3	15	56 %
Sum	2865	948	3	31	341	133	440	46,6 %
				3,3 %	36,1 %	14,1 %	46,6 %	100,0 %

*Inkludert Svalbard.

Antallet som aktivt nektet å være med i undersøkelsen er noe høyere enn vanlig, men fortsatt bare 31 skoler, eller 3,3 prosent. Når antallet som nekter aktivt er omtrent det tredobbelte av hva vi er vant til, kan det henge sammen med at vi gjorde oppmerksom på i invitasjonen og påminnelsene at skoler som ikke sa ifra dersom de ikke ønsket å delta, ville motta påminnelser.

341 skoler, eller 36,1 prosent, hører til kategorien «passiv nekt», ved at de verken besvarte våre i alt seks henvendelser eller åpnet undersøkelsen. Når bare en håndfull av skolene gir aktivt beskjed om at de ikke ønsker å delta, mens flere hundre lar være å besvare henvendelsene, er dette en indikasjon på at henvendelser av denne typen ikke tas særlig alvorlig ved mange skoler. Det er variasjon mellom fylkene med hensyn til dette fenomenet. Høyest er andelen i Aust-Agder og Nordland (48 prosent) og lavest i Oslo (22 prosent). Vi ville ha foretrukket å få et «nei» framfor ikke å få noe svar i det hele tatt. Da ville dessuten mange skoler og skoleeiere sluppet å motta flere ekstra henvendelser om en undersøkelse som de likevel ikke har tenkt å besvare. 573 grunnskoler åpnet undersøkelsen, mens bare 440 besvarelser kan godkjennes. Dermed kunne besvarelsene til 46,6 prosent av bruttoutvalget brukes i analysene. Det samme utvalget ble også brukt våren 2009 med en svarprosent på 48,4, høsten 2010 da 61,8 prosent deltok og våren 2012 med en svarprosent på 62,3 prosent. Den lave svarprosenten våren 2009 skyldtes nok en kombinasjon av at dette var den første undersøkelsen som ble gjennomført på denne måten og ikke minst at det meste av datainnsamlingen foregikk i perioden 5. mai til 11. juni, et tidsrom som er svært travelt for skolene.

Undersøkelsen høsten 2013 avviker fra undersøkelsene høsten 2010 og våren 2012 først og fremst ved at andelen som åpner undersøkelsen, men ikke gjennomfører er betydelig høyere. I 2010 var den bare 2 prosent og i 2012 2,4 prosent, mens den nå er 14,1 prosent. Mange har altså startet på undersøkelsen, men avbrutt den uten å besvare tilstrekkelig med spørsmål til at data kan brukes i datasettet. Når svarprosenten høsten 2013 ligger henholdsvis 15,7 og 15,2 prosentpoeng under de to tidligere undersøkelsene med samme utvalg, kan altså omtrent 12 prosentpoeng av dette forklares med at mange har tatt fatt på undersøkelsen, men gitt opp helt i starten. Hvis vi slår sammen andelene for aktiv og passiv nekt, er disse bare 3,6 prosentpoeng høyere ved den siste undersøkelsen sammenliknet med de to foregående.

Når så mange gir opp allerede i starten av undersøkelsen, tror vi som nevnt over at dette kan skyldes at det første temaet i undersøkelsen gjaldt spesialundervisning og inkludering og at disse spørsmålene ikke var utformet på en hensiktsmessig måte. Her ble grunnskolene, og også kommunene, bedt om å oppgi antall

elever innenfor ulike kategorier bestemt av hvor stor andel av tiden de var inkludert i ordinær undervisning. Ved siden av at mange har funnet dette krevende, ser vi også at en del av de skolene, som har forsøkt å svare på spørsmålene, helt åpenbart har misforstått og oppgitt prosentandel av elevene og ikke det faktiske antallet, som det ble spurt om. Dermed har disse spørsmålene ikke bare kostet oss over 100 skoler, som ellers sannsynligvis ville ha besvart undersøkelsen, men svarene om spesialundervisning og inkludering kan heller ikke brukes. Lærdommen av dette er at det må legges mer arbeid i å sikre at spørsmål av denne typen gjøres så enkle og lettfattelige som mulig og dessuten at så krevende temaer ikke skal plasseres i begynnelsen av undersøkelsen.

Nord-Trøndelag er eneste fylke som har en svarprosent som ligger på et normalt nivå med 63 prosent. Ellers er det bare Oslo, Hedmark og Finnmark som kommer over 50 prosent. Oslo hadde en svarprosent på 82 prosent våren 2013, men den nå er hele 24 prosentpoeng lavere. Oppland oppnådde 80 prosent våren 2013, men nå bare 42 prosent. Agderfylkene har lavest svarprosent av alle med 36 prosent i Vest-Agder og 39 prosent i Aust-Agder. Sammenliknet med forrige gang det samme utvalget ble spurt, våren 2012, er svikten særlig stor i Sogn og Fjordane og Aust-Agder, hvor svarprosenten har sunket med henholdsvis 36 og 31 prosentpoeng. I Nord-Trøndelag er derimot svarprosenten den samme begge år.

Etttersom det er primærkommunen og ikke fylkeskommunen som er det relevante forvaltningsnivået for grunnskolene, er sammenlikning av svarprosenter på kommunenivå det mest interessante. Siden norske kommuner gjennomgående er små, gir det likevel liten mening å gjøre en fullstendig sammenlikning av svarprosenter mellom kommuner. Av 33 kommuner som har minst 10 skoler med i utvalget varierer svarprosenten mellom 15 og 70 prosent. Høyest er svarprosenten i Fredrikstad, Nes i Akershus og Hå i Rogaland, mens Tromsø, Kristiansand, Eidsvold og Sarpsborg er blant de dårligste. At fylke ikke er det relevante nivået å sammenlikne på, demonstreres tydelig ved at nabokommunene Nes og Eidsvold i Akershus og Fredrikstad og Sarpsborg i Østfold befinner seg henholdsvis på toppen og bunnen når det gjelder svarprosent. På den positive siden skal fem mindre kommuner nevnes der alle fire eller tre skoler har besvart undersøkelsen: Sørfold, Hemsedal, Porsanger, Bø i Telemark og Våler i Østfold.

Tabell 2.5 viser at svarprosenten blant grunnskolene varierer ubetydelig etter skoletype og elevtall, mens det er en viss geografisk variasjon, fra 61 prosent på Sør- og Vestlandet til 70 prosent i Midt- og Nord-Norge.

Tabell 2.5 Svarprosenter for grunnskoler etter geografi, skoletype og skolestørrelse.

Etter landsdel og skoletype	Barneskoler	1-10 skoler	Ungdomsskoler	Alle typer
Oslo og Akershus	46 %	38 %	50 %	46 %
Østlandet	47 %	32 %	57 %	47 %
Sør- og Vestlandet	44 %	47 %	44 %	45 %
Midt- og Nord-Norge	46 %	47 %	67 %	48 %
Hele landet	46 %	44 %	53 %	47 %
Etter landsdel og skolestørrelse	Under 100	100-299	300 og over	Alle størrelser
Oslo og Akershus	25 %	50 %	46 %	46 %
Østlandet	54 %	47 %	41 %	47 %
Sør- og Vestlandet	48 %	45 %	41 %	45 %
Midt- og Nord-Norge	49 %	52 %	39 %	48 %
Hele landet	49 %	48 %	42 %	47 %

Høyest svarprosent har ungdomsskoler i Midt- og Nord-Norge (67 prosent), mens den er lavest blant de minste skolene i Oslo og Akershus (25 prosent). Det er imidlertid bare åtte små skoler i Oslo og Akershus i utvalget. Blant 1-10 skolene på Østlandet har bare hver tredje skole besvart undersøkelsen. Dermed er det en betydelig variasjon i svarprosenten mellom gruppene av skoler.

Svarprosenten viser ubetydelig geografisk variasjon målt på landsdelsnivå, slik det også har vært ved tidligere undersøkelser. Når det gjelder skolestørrelse, ser vi særlig lav svarprosent blant de største skolene, mens ungdomsskolene har høyere svarprosent enn de to andre skoleslagene. Dette kan virke noe underlig,

siden ungdomsskolene er relativt store og store skoler har særlig lav svarprosent. Dette kan forklares med at det er få ungdomsskoler i utvalget, bare 153 av 948, slik at svarprosenten blant disse har liten innvirkning på den totale svarprosenten.

Tabell 2.6 og 2.7 viser hvordan nettoutvalget er sammensatt etter geografi, skoleslag og skolestørrelse når vi sammenlikner med populasjonen av skoler. Siden vårt bruttoutvalg ikke er helt perfekt sammensatt etter disse kriteriene, vil vi nå se et noe annet bilde enn det tabell 2.5 viste for svarprosentene. Fortsatt er ungdomsskolene svakt overrepresentert i utvalget, mens vi ikke lenger finner de samme skjevheten etter skolestørrelse som variasjonen i svarprosentene kunne tyde på. I den grad det nå er en skjevhet, er det de minste skolene som er svakt underrepresentert mens de mellomstore er tilsvarende overrepresentert.

Tabell 2.6 Sammensetning av nettoutvalget av grunnskoler etter geografi og elevtall, sammenliknet med populasjonen av grunnskoler (i parentes). Totalprosent.

Elevtall	Under 100	100-299	300 og over	Alle
Oslo og Akershus	0,5 % (1,0)	4,5 % (3,9)	8,0 % (8,2)	13,0 % (13,1)
Østlandet	7,3 % (6,2)	12,3 % (14,0)	7,7 % (6,3)	27,3 % (26,4)
Sør- og Vestlandet	10,9 % (12,6)	15,7 % (14,7)	8,6 % (8,9)	35,2 % (36,2)
Midt- og Nord-Norge	10,9 % (11,4)	9,8 % (8,3)	3,9 % (4,5)	24,5 % (24,2)
Alle	29,5 % (31,2)	42,3 % (40,9)	28,2 % (27,9)	100,0 %

Når vi tar i betraktning den lave samlede svarprosenten, er det overraskende at vi finner så små avvik mellom sammensetningen av populasjonen av skoler og sammensetningen av nettoutvalget. Det største enkeltavviket er på 1,7 prosentpoeng og gjelder mellomstore skoler på Østlandet og små skoler på Sør- og Vestlandet, som begge er underrepresentert med ca 1,7 prosentpoeng. Med andre ord, den relativt dårlige oppslutningen gjelder på tvers av skolestørrelse og geografi.

Tabell 2.7 Sammensetning av nettoutvalget av grunnskoler etter geografi og trinn, sammenliknet med populasjonen av grunnskoler (i parentes). Totalprosent.

Trinn	Barnetrinn	Barne- og ungdomstrinn	Ungdomstrinn	Alle
Oslo og Akershus	8,6 % (8,1)	1,4 % (1,9)	3,0 % (3,1)	13,0 % (13,1)
Østlandet	18,2 % (17,3)	2,5 % (3,9)	6,6 % (5,2)	27,3 % (26,4)
Sør- og Vestlandet	22,0 % (22,8)	8,0 % (8,0)	5,2 % (5,4)	35,2 % (36,2)
Midt- og Nord-Norge	11,6 % (11,4)	9,3 % (10,3)	3,6 % (2,6)	24,5 % (24,2)
Alle	60,5 % (59,6)	21,1 % (24,1)	18,4 % (16,3)	100,0 %

Vi har også sett på om driftsansvar og målform har hatt noen betydning for svarprosenten i undersøkelsen og nettoutvalgets representativitet i forhold til populasjonen av skoler. Av grunnskolene i nettoutvalget er 5,0 prosent frittstående, mot 5,7 prosent av bruttoutvalget av grunnskoler og 5,6 prosent av populasjonen. Dette er ingen signifikant forskjell. Mens 22,3 prosent av skolene i bruttoutvalget og 21,9 prosent av populasjonen av grunnskoler har nynorsk som målform, gjelder dette 23,4 prosent av skolene som har besvart undersøkelsen. Denne forskjellen er heller ikke statistisk signifikant.

2.4 Utvalget av videregående skoler høsten 2013

2.4.1 74,5 prosent godkjente svar og god representativitet

Utvalget av videregående skoler er hentet fra populasjonen på 413 skoler. Kilden er her dels Nasjonalt skoleregister og dels datafiler over søker- og elevinformasjon som NIFU har fått tilgang til i forbindelse med evalueringen av Kunnskapsløftet. Det ble opprinnelig laget tre sammenliknbare utvalg med 144 videregående skoler i hvert. En del skoler er imidlertid tatt ut fordi de ikke lengre er registrert som egne enheter. I bruttoutvalget for høsten 2012 er det 141 skoler, hvorav fem ble tatt ut av utvalget fordi de var lagt ned, slått sammen eller ikke lenger ble regnet som egne enheter. Det er for øvrig en stor utfordring å følge

med i de endringene som foregår fra år til år. Skoler legges ned og nye opprettes samtidig som eksisterende skoler slås sammen til større enheter. Det tilstrebes representativitet innenfor landsdeler med hensyn til skoletype, størrelse og geografisk plassering. I alt kunne besvarelser fra 112 skoler, eller 79,4 prosent av skolene, godkjennes for analyseformål.

Tabell 2.8 Populasjon, bruttoutvalg og nettoutvalg av videregående skoler fordelt etter fylke.

	Popu- lasjon	Brutto- utvalg	Aktiv nekt	Passiv nekt	Ufull- stendig	God- kjent	God- kjent %
Østfold	18	5		2	1	2	40 %
Akershus	35	12		3		9	75 %
Oslo	34	12	1	1		10	83 %
Hedmark	16	5				5	100 %
Oppland	16	5		3		2	40 %
Buskerud	18	6		3		3	50 %
Vestfold	13	4		2		2	50 %
Telemark	15	5		1		4	80 %
Aust-Agder	9	4		1		3	75 %
Vest-Agder	19	6	1			5	83 %
Rogaland	35	12	1	1		10	83 %
Hordaland	55	19		1		18	95 %
Sogn og Fjordane	15	5		3		2	40 %
Møre og Romsdal	26	8		1		7	88 %
Sør-Trøndelag	27	9		1		8	89 %
Nord-Trøndelag	13	4		2		2	50 %
Nordland	22	8		3		5	63 %
Troms	17	6		1		5	83 %
Finnmark	10	4		2		2	50 %
Sum	413	139	3	31	1	104	74,8 %
			2,2 %	22,3 %	0,7 %	74,8 %	100,0 %

Svarprosenten varierer fra 40 prosent til 100 prosent mellom fylkene. I Hedmark har alle fem skoler besvart undersøkelsen og i Hordaland 18 av 19, mot bare to av fem i Østfold, Oppland og Sogn og Fjordane. Det synes ikke å være noen tydelig sammenheng fra år til år når det gjelder svarprosent i de enkelte fylkene. Oslo har imidlertid hatt relativt høye svarprosenter ved åtte av i alt ni undersøkelser og i Vest-Agder deltok alle skoler i de to undersøkelsene i 2012 og fem av seks i de to undersøkelsene i 2013.

Tabell 2.9 Sammensetning av nettoutvalget av videregående skoler etter geografi og elevtall, sammenliknet med populasjonen av videregående skoler (i parentes). Totalprosent.

	Under 250	250-599	600 og over	Alle
Oslo og Akershus	1,9 % (2,4)	6,7 % (6,5)	9,6 % (7,7)	18,3 % (16,7)
Østlandet	5,8 % (7,0)	4,8 % (8,0)	6,7 % (8,2)	17,3 % (23,2)
Sør- og Vestlandet	16,3 % (13,3)	14,4 % (16,5)	12,5 % (8,7)	43,3 % (38,5)
Midt- og Nord-Norge	5,8 % (9,0)	6,7 % (7,7)	8,7 % (4,8)	21,2 % (21,5)
Alle	29,8 % (31,7)	32,7 % (38,7)	37,5 % (29,5)	100,0 %

Store skoler er overrepresentert, spesielt i forhold til de mellomstore. Sør- og Vestlandet er dessuten overrepresentert, særlig på bekostning av Østlandet. Tatt i betraktning av at bruttoutvalget består av bare 139 skoler er avvikene er likevel små.

De tre ulike skoleslagene er alle godt representert i nettoutvalget, men studieforbereende skoler, riktignok med en svak overrepresentasjon på bekostning av de rene yrkesfaglige skolene (tabell 2.10). Kombinerte skoler på Sør- og Vestlandet er overrepresentert på bekostning av samme skoleslag på Østlandet. Det har for øvrig vært en utvikling over tid der det blir stadig flere kombinerte skoler på bekostning av rene

yrkesfaglige skoler. Mens 17,2 prosent av skolene i bruttoutvalget er frittstående, gjelder dette 11,5 prosent av skolene i nettoutvalget, som dermed er svakt underrepresentert.

Tabell 2.10 Sammensetning av nettoutvalget av videregående skoler etter geografi og skoleslag, sammenliknet med populasjonen av videregående skoler (i parentes). Totalprosent.

	Ren studie- forberedende	Ren yrkesfaglig	Kombinert	Alle
Oslo og Akershus	2,9 % (4,8)	1,0 % (0,7)	14,4 % (11,1)	18,3 % (16,7)
Østlandet	4,8 % (2,9)	1,0 % (1,5)	11,5 % (18,9)	17,3 % (23,2)
Sør- og Vestlandet	8,7 % (7,5)	4,8 % (5,3)	29,8 % (25,7)	43,3 % (38,5)
Midt- og Nord-Norge	1,0 % (1,9)	(1,2)	20,2 % (18,4)	21,2 % (21,5)
Alle	17,3 % (17,2)	6,7 % (8,7)	76,0 % (74,1)	100,0 %

2.5 Veing av materialet

Fordi grunnskoleutvalget og kommuneutvalget har lavere svarprosjenter enn vanlig, og fordi vi registrerer en del skjevheter i nettoutvalgenes sammensetning når vi sammenlikner med populasjonen av skoler og kommuner, har vi funnet det riktigst å veie utvalgene slik at skjevhetene i noen grad kan kompenseres for. Kommunevekten er basert på forskjeller i sammensetning med hensyn til kommunestørrelse og landsdel når vi sammenlikner bruttoutvalget og nettoutvalget.

Tabell 2.11 Kommunevekt som kompenserer for skjevheter i nettoutvalget etter landsdel og folketall.

	Under 3000	3000 - 9999	10.000 -og mer	Alle
Oslo og Akershus			0,67	0,67
Østlandet	0,87	0,91	1,10	0,94
Sør- og Vestlandet	1,37	0,89	0,79	0,95
Midt- og Nord-Norge	1,31	1,21	1,23	1,27
Alle	1,18	0,96	0,88	1,00

Tabell 2.11 reflekterer forskjellene i svarprosjenter som er gjengitt i tabell 2.2. Vi ser at vi veier opp små kommuner på Sør- og Vestlandet med en faktor på 1,37:1, mens kommunene i Oslo og Akershus veies ned med en faktor på 0,67:1. Det betyr at en liten kommune på Sør- og Vestlandet vil telle som litt mer enn to kommuner i Oslo og Akershus ($1,37 / 0,67 = 2,04$).

Grunnskoleutvalget har ingen geografisk skjevhet, men skjevheter med hensyn til elevtall og skoletype. I tillegg har vi en ekstra utfordring ved at de videregående skolene har betydelig høyere svarprosjenter enn grunnskolene. Vi ønsker å kunne gjengi tabeller med tall for alle skoler sett under ett. Da må de videregående skolene veies ned sammenliknet med grunnskolene, i tillegg til at det tas hensyn til skoletype og elevtall. I tabell 2.12 gjengis vektene.

Tabell 2.12 Skolevekt som kompenserer for skjevheter i nettoutvalget etter skoletype og elevtall.

	Barneskole	1-10 skole	Ungdomsskole	Videregående	Alle
De minste	1,03	1,05	0,67	0,76	0,97
De mellomstore	1,13	1,03	0,85	0,65	0,99
De største	1,14	1,72	1,08	0,60	1,05
Alle	1,10	1,15	0,94	0,66	1,00

Tabellen viser at de største videregående skolene veies mest ned, med en faktor på 0,6:1, mens de største 1-10 skolene veies opp med en faktor på 1,72:1. Det betyr at en stor 1-10 skole vil telle nesten like mye som tre videregående skoler ($1,72 / 0,6 = 2,87$).

Vi veier nettutvalgene for at sammensetningen skal ligne mest mulig på den vi finner i bruttutvalgene og populasjonen av skoler og kommuner. Det gir oss likevel ingen garanti for at resultatene blir riktigere når vi veier. Det vi her kan kompensere for er utvalgsskjevheter. Det finnes imidlertid en annen form for skjevhet vi ikke har kontroll med, nemlig frafallsskjevhet (Vibe 1993:9). Vi forutsetter nemlig at de kommunene og skolene som har gjennomført undersøkelsen er representative for gruppen av kommuner eller skoler de tilhører, altså at de små kommunene på Sør- og Vestlandet som er med i nettutvalget er representative for de samme kommunene i bruttutvalget og for alle små kommuner på Sør- og Vestlandet. Det har vi ingen garanti for. Det er ikke gitt at veiingen gir oss et riktigere bilde av Skole-Norge og hvis vi er riktig uheldige, kan veiingen til og med føre oss lengre bort fra det som er et korrekt bilde. Erfaringen viser likevel at det i de fleste tilfelle gir et bedre resultat når man veier et skjevt materiale. Alle resultater og analyser vil derfor bli gjort med et veid materiale. I tabellene vil det imidlertid framkomme hvilket faktisk antall som ligger til grunn (uvektet N).

2.6 Gjennomføring av undersøkelsene

Spørringene for Utdanningsdirektoratet ble gjennomført i perioden 7. oktober til 24 november 2013. Undersøkelsen ble gjennomført elektronisk for alle fire målgrupper. Det ble gitt i alt seks påminnelser om undersøkelsen. Svarprosenten er relativt langt under det normale for grunnskolene og kommunene og omtrent gjennomsnittlig for de øvrige respondentgruppene.

NIFU har mottatt utkast til spørreskjemaer fra Utdanningsdirektoratet og står dessuten selv ansvarlig for spørsmål om elevers psykiske helse i forbindelse med et eget prosjekt som Kunnskapsdepartementet har tatt initiativ til. Skjemaene danner utgangspunktet for spørringen. NIFU har kommet med forslag til en del forbedringer når det gjelder utformingen av spørsmålene, men har i hovedsak latt oppdragsgiverne selv bestemme innholdet i spørsmålene.

Respondentene fikk, i tillegg til en elektronisk lenke til selve undersøkelsen, også tilsendt en lenke til en pdf-fil som gjenga alle spørsmålene, slik at de kunne bruke denne som kladd før de fylte ut det elektroniske skjemaet. Fordi undersøkelsene er satt sammen av ulike temaer, har det vært nødvendig for skolene og skoleeierne å involvere flere informanter i besvarelsen. Det er særlig i kommunene og fylkene at det er nødvendig å involvere flere i besvarelsen av undersøkelsen, men dette gjelder også for enkelte skoler, særlig de store. Vi har også denne gangen fått svært få direkte henvendelser fra respondentene om tekniske problemer i forbindelse med gjennomføringen. For å få litt mer kunnskap om belastningen på respondentene, har vi bedt dem om å oppgi hvem som har besvart undersøkelsen.

Tabell 2.13 Personer ved skolene som deltok i besvarelsen av undersøkelsen. Flere svar mulig.

Hvem har besvart undersøkelsen?				
	Barnetrinn	Barne- og ungdomstrinn	Ungdomstrinn	Videregående
Rektor/skoleleder	94 %	99 %	90 %	82 %
Assisterende rektor	4 %	1 %	5 %	11 %
Inspektør	3 %	3 %	4 %	4 %
Avdelingsleder	0 %		1 %	13 %
Andre	1 %	1 %	1 %	2 %
Antall	(n=266)	(n=93)	(n=81)	(n=104)

Ved grunnskolene var rektor involvert i besvarelsen i de aller fleste av tilfellene. Ved noen av skolene var inspektør og assisterende rektor også med, enten i tillegg til eller i stedet for rektor. Ved de videregående skolene var rektor involvert i 82 prosent av tilfellene. Her spiller assisterende rektor, avdelingsleder og andre ansatte en større rolle enn ved grunnskolene. Fordelingen avviker lite fra hva vi har funnet ved tidligere undersøkelser. Vi ser ellers at summen overstiger 100 prosent ved alle skoleslag, noe som tyder på at flere har vært involvert ved enkelte skoler.

Tabell 2.14 Personer eller funksjoner hos skoleeier som deltok i besvarelsen av undersøkelsen. Flere svar mulig.

Hvem har besvart undersøkelsen?	Fylkes-	
	kommune	Kommune
Rådmann, assisterende rådmann og lignende		2 %
Skolefaglig ansvarlig (utdanningsdirektør, fylkesutdanningssjef, skolesjef, oppvekstsjef, seksjonssjef for skole, kommunalsjef for utdanning og lignende)	81 %	74 %
Seksjonsleder, avdelingsleder og lignende stillinger på mellomledernivå	38 %	8 %
Rådgiver, konsulent, førstesekretær, sekretær og lignende	19 %	22 %
Andre		3 %
Antall	(n=16)	(n=90)

Hos skoleeier er det klart vanligste at den skolefaglig ansvarlige i kommunen eller fylket besvarer undersøkelsen. Dette gjelder i 13 av de 16 fylkeskommunene og i tre av fire kommuner. I seks av 16 fylkeskommuner involveres seksjonsledere og andre på mellomledernivå, mens rådgivere, konsulenter og lignende er involvert i tre av fylkeskommuner og 22 prosent av kommunene. I bare to prosent av kommunene er det rådmannen som svarer. Vi ser at summen langt overstiger 100 prosent for fylkeskommunene, noe som betyr at flere enn en er involvert i flere av fylkeskommunene.

3 Utdanningsspeilet

Utdanningsdirektoratets årlige publikasjon «Utdanningsspeilet» var et eget tema i spørreundersøkelsen høsten 2013. Det var det også høsten 2009 (Vibe og Evensen 2009), men denne gangen er det bare skoleeierne som er spurt. «Utdanningsspeilet» inneholder informasjon om grunnopplæringen som kan være nyttig for lærere, skoleledere og utdanningsmyndigheter på lokalt og sentralt hold, men i denne undersøkelsen legger Utdanningsdirektoratet vekt på at det særlig er skoleeierne som er målgruppen for publikasjonen.

3.1 Kjennskap til Utdanningsspeilet

Skoleeierne er spurt om de kjenner til «Utdanningsspeilet», og siden tilsvarende spørsmål ble stilt høsten 2009, kan vi sammenlikne tallene. Sammen med spørsmålet ble et bilde av forsiden gjengitt.

 Utdanningsdirektoratet

Tabell 3.1 Andel som svarer «ja» på spørsmålet «Kjenner du Utdanningsdirektoratets publikasjon Utdanningsspeilet 2013?». Sammenliknet med tilsvarende undersøkelse høsten 2009. Etter kommunistørrelse.

Kjenner du Utdanningsdirektoratets publikasjon "Utdanningsspeilet 2013?" Andel "Ja"				
Kommunestørrelse	2013	2009	Endring	Uveid antall 2013 (N=)
Under 3000	80 %	58 %	22 %	26
3000 - 9999	93 %	78 %	15 %	30
10.000 og mer	85 %	86 %	-1 %	29
Fylkeskommune	94 %	100 %	-6 %	16
Alle	87 %	77 %	10 %	101

Tabell 3.1 viser at «Utdanningsspeilet» har blitt mye bedre kjent i de minste og de mellomstore kommunene i løpet av de fire årene som er gått siden forrige undersøkelse. Dermed er forskjellen etter kommunistørrelse redusert over tid og nesten utliknet. Utvalgene er riktignok små, og det er ikke de samme kommunene som ble spurt for fire år siden, slik at vi må ta forbehold for tilfeldig variasjon. Når vi finner en økning på 22 prosent for de minste kommunene og 15 prosentpoeng for de mellomstore, er dette likevel en tydelig indikasjon på at publikasjonene har blitt bedre kjent blant skoleeierne. Kjennskapen var allerede høy blant de største kommunene og blant fylkeskommunene i 2009, og sett under ett svarer nå 87 prosent at de kjenner «Utdanningsspeilet», mot 77 prosent for fire år siden (Vibe og Evensen 2009:49).

Når vi sammenlikner de fire landsdelene (tabell 3.2), ser vi at kjennskapen er på mellom 85 og 90 prosent. Dermed er forskjellen helt utliknet over tid. Den største endringen, 20 prosentpoeng, har kommet i Midt- og Nord-Norge, og dette henger sammen med at det er flest små kommuner der.

Tabell 3.2 Andel som svarer «ja» på spørsmålet «Kjenner du Utdanningsdirektoratets publikasjon Utdanningsspeilet 2013?». Sammenliknet med tilsvarende undersøkelse høsten 2009. Etter landsdel.

Kjenner du Utdanningsdirektoratets publikasjon "Utdanningsspeilet 2013?" Andel "Ja"				
Landsdel	2013	2009	Endring	Uveid antall 2013 (N=)
Oslo og Akershus	88 %	100 %	-13 %	10
Øst-Norge	90 %	80 %	10 %	31
Sør- og Vest-Norge	85 %	79 %	6 %	35
Midt- og Nord-Norge	87 %	67 %	20 %	25
Alle	87 %	77 %	10 %	102

Den lille negative endringen for Oslo og Akershus kan vi se bort fra. Bortsett fra Oslo og Bærum, som er med i alle utvalg, er det ikke de samme kommunene som var med i 2009. Det som har skjedd, er at det i 2009 ikke var noen kommuner som svarte «Nei» på spørsmålet om kjennskap, mens det nå gjelder en Akershus-kommune. En foreløpig konklusjon blir dermed at «Utdanningsspeilet» er godt kjent blant skoleeierne, på tvers av landsdeler og nesten uavhengig av kommunistørrelse.

3.2 Opplevd nytte av «Utdanningsspeilet»

De som har svart bekreftende på spørsmålet om kjennskap til «Utdanningsspeilet» er også bedt om å vurdere nytten av publikasjonen. Tabell 3.3 viser hvordan nytten oppleves blant ulike skoleeiere. 61 prosent svarer at de har «noen nytte» av publikasjonen, mott 66 prosent for fire år siden (Vibe og Evensen 2009:49).

Tabell 3.3 Nytte av "Utdanningsspeilet 2013". Sammenliknet med tilsvarende undersøkelse høsten 2009. Etter kommunestørrelse.

Hvor stor nytte har du av Utdanningsspeilet 2013 i ditt arbeid?						
	Under 3000	3000 - 9999	10.000 og mer	Fylkeskommune	Alle 2013	Alle 2009
Ingen nytte	0 %	4 %	0 %	0 %	1 %	2 %
Liten nytte	25 %	18 %	5 %	0 %	14 %	20 %
Noen nytte	58 %	54 %	76 %	60 %	61 %	66 %
Stor nytte	0 %	11 %	19 %	40 %	15 %	11 %
Vet ikke/ubesvart	17 %	14 %	0 %	0 %	9 %	1 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Uveid antall (N=)	21	28	24	15	88	96

De største kommuner og i fylkeskommunene har noe større grad av opplevd nytte av «Utdanningsspeilet» enn små og mellomstore kommuner der andelen som opplever liten grad av nytte er høyere, samtidig som flere ikke tar stilling til nytten. Endringen i forhold til 2009 består både i at flere i de små og mellomstore kommunene ikke tar stilling til nytten og at litt færre opplever liten eller ingen nytte.

Tabell 3.4 Nytte av "Utdanningsspeilet 2013". Sammenliknet med tilsvarende undersøkelse høsten 2009. Etter landsdel.

Hvor stor nytte har du av Utdanningsspeilet 2013 i ditt arbeid?						
	Oslo og Akershus	Øst-Norge	Sør- og Vest-Norge	Midt- og Nord-Norge	Alle 2013	Alle 2009
Ingen nytte	0 %	4 %	0 %	0 %	1 %	2 %
Liten nytte	0 %	19 %	18 %	4 %	13 %	20 %
Noen nytte	67 %	54 %	54 %	78 %	62 %	66 %
Stor nytte	33 %	15 %	18 %	7 %	15 %	11 %
Vet ikke/ubesvart	0 %	8 %	11 %	11 %	9 %	1 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	9	28	29	22	88	96

Den opplevde nytten av «Utdanningsspeilet» er størst i Oslo og Akershus og minst i Midt- og Nord-Norge. Dette henger sammen med variasjon i kommunestørrelse mellom landsdelene.

3.3 Vurdering av enkeltkapitlene

Skoleeierne er også bedt om å vurdere nytte og/eller tilfredshet med enkeltkapitlene i «Utdanningsspeilet». Her krysser de bare av for hvilke kapitler de finner nyttige, men gir ellers ingen detaljert vurdering. (tabell 3.5). Kapitlene er stort sett de samme i 2013 som de var i 2009, med unntak av at barnehager har fått sitt eget kapittel etter at Utdanningsdirektoratet overtok ansvaret for denne sektoren. Ved siden av å se på hvert enkelt kapittel, har vi også beregnet andel som har nytte av alle kapitlene eller ingen av dem. Endelig er det beregnet en gjennomsnittlig nytte eller tilfredshet for alle sju kapitlene. Dette er gjengitt helt nederst i tabellen, og vi ser at prosenttallet har økt fra 33 % til 53 %. Målt på kapittelnivå ser det dermed ut til at nytten og tilfredsheten har økt enda mer enn den generelle opplevde nytten.

Tabell 3.5 Nyttje/tilfredshet med enkeltkapitlene i "Utdanningsspeilet 2013". Sammenliknet med tilsvarende undersøkelse høsten 2009. Etter kommunestørrelse.

Hvilke kapitler er nyttige for deg eller er du fornøyd med i Utdanningsspeilet?						
	Under 3000	3000 - 9999	10.000 og mer	Fylkeskommune	Alle 2013	Alle 2009
Alle kapitler	4 %	7 %	21 %	0 %	8 %	24 %
Kapittel 1 Fakta om grunnskole og videregående opplæring	47 %	47 %	55 %	73 %	53 %	30 %
Kapittel 2 Ressurser	53 %	68 %	52 %	40 %	55 %	25 %
Kapittel 3 Læringsresultater	55 %	74 %	84 %	80 %	72 %	52 %
Kapittel 4 Læringsmiljø	54 %	60 %	95 %	60 %	67 %	39 %
Kapittel 5 Gjennomføring i videregående opplæring	11 %	21 %	51 %	93 %	38 %	6 %
Kapittel 6 Kvalitetsvurdering i opplæringa *	36 %	56 %	74 %	80 %	59 %	46 %
Kapittel 7 Barnehager	51 %	24 %	29 %	0 %	29 %	
Ingen kapitler	4 %	7 %	0 %	0 %	3 %	5 %
Gjennomsnitt nytte/tilfredshet	44 %	50 %	63 %	61 %	53 %	33 %
Antall uvektet (N=)	21	28	24	15	88	99

*2009: Kvalitetsutvikling

Det er svært få som ikke finner noe kapitler nyttige begge år. Samtidig er det færre som finner alle kapitlene nyttige eller som er fornøyd med alle i 2013 sammenliknet med 2009 (Vibe og Evensen 2009:50). Andelen har sunket fra 24 til 9 prosent, noe som kan forklares med at kapitlet om barnehager nok ikke oppleves som like relevant for alle. Vi ser at dette kapitlet har særlig appell i de minste kommunene, der det oppleves å være like nyttig som kapitlene om ressurser, læringsresultater og læringsmiljø. Forklaringen på dette ligger trolig i at det ofte er de samme personene i kommuneadministrasjonen som har ansvaret for barnehagene og for skolen. I mange små kommuner vil barnehage og skole være samme enhet og kalles oppvekstsenter.

Kapitlene om læringsresultater og læringsmiljø er de som oppleves som mest nyttige, og vi ser at andelen som opplever kapitlet om læringsmiljø som nyttig har økt fra 39 til 67 prosent. På tredje plass kommer kapitlet om kvalitetsvurdering, men her er sammenlikningsgrunnlaget med undersøkelsen fra 2009 usikkert fordi kapitlet har en annen tittel og trolig også en annen vinkling. Faktakapitlet og kapitlet om ressurser oppleves som nyttig av drøyt halvparten, mens kapitlet om videregående opplæring har betydelig lavere oppslutning. I 2009 var det bare fylkeskommunene som opplevde dette kapitlet som nyttig, mens vi nå ser at det leses med interesse også i kommunene, særlig i de større. Fokuset på frafall og gjennomføring i videregående opplæring de siste årene kan nok ha bidratt til dette.

Vi ser at det er forskjeller i opplevd nytte og tilfredshet etter kommunestørrelse, både når det gjelder gjennomsnittsverdien og fordelingen på de ulike kapitlene. Gjennomsnittsverdien øker fra 44 for de minste kommunene til 63 for de største. Videregående opplæring får høyest tall blant fylkeskommunene, mens de største kommunene setter læringsmiljøet på topp og de mellomstore kommunene læringsresultater.

Tabell 3.6 Nytte/tilfredshet med enkeltkapitlene i "Utdanningsspeilet 2013". Sammenliknet med tilsvarende undersøkelse høsten 2009. Etter landsdel.

Hvilke kapitler er nyttige for deg eller er du fornøyd med i Utdanningsspeilet?						
	Oslo og Akershus	Øst-Norge	Sør- og Vest-Norge	Midt- og Nord-Norge	Alle 2013	Alle 2009
Alle kapitler	20 %	16 %	6 %	0 %	8 %	24 %
Kapittel 1 Fakta om grunnskole og videregående opplæring	70 %	54 %	48 %	54 %	53 %	30 %
Kapittel 2 Ressurser	65 %	61 %	52 %	50 %	55 %	25 %
Kapittel 3 Læringsresultater	100 %	69 %	78 %	62 %	72 %	52 %
Kapittel 4 Læringsmiljø	85 %	55 %	69 %	73 %	67 %	39 %
Kapittel 5 Gjennomføring i videregående opplæring	70 %	49 %	33 %	24 %	38 %	6 %
Kapittel 6 Kvalitetsvurdering i opplæringa	90 %	65 %	52 %	53 %	59 %	46 %
Kapittel 7 Barnehager	20 %	29 %	35 %	24 %	29 %	
Ingen kapitler	0 %	7 %	3 %	0 %	3 %	5 %
Gjennomsnitt nytte/tilfredshet	71 %	54 %	52 %	49 %	53 %	33 %
Antall uvektet (N=)	9	28	29	22	88	99

Vi finner også forskjeller mellom landsdelene (tabell 3.6), men minner om at disse nok kan henge sammen med variasjon i kommunestørrelse mellom landsdelene. Oslo og Akershus har høyest gjennomsnittstall, mens det er mindre forskjeller mellom de øvrige landsdelene. Fokuset på læringsresultater og kvalitetsvurdering er særlig tydelig i hovedstadsområdet.

3.4 Oppsummering

Siden 2009 har «Utdanningsspeilet» blitt bedre kjent blant skoleeierne og det gjelder særlig de minste kommunene. Nå er publikasjonen allment godt kjent ved at 87 prosent oppgir at de kjenner til den, mot 77 prosent i 2009. Også den opplevde nytten ser ut til å ha økt noe, og dette blir enda tydeligere når skoleeierne blir bedt om å vurdere nytten av eller tilfredsheten med enkeltkapitlene. Mens hvert kapittel i gjennomsnitt ble opplevd som nyttig av 33 prosent i 2009, har denne andelen økt til 53 prosent. Kapitlene om læringsresultater og læringsmiljø er de som flest opplever som nyttige.

4 Utdanningsdirektoratets statistikknotater

Utdanningsdirektoratet har startet en ny publikasjonsserie der aktuell statistikk blir presentert på en enkel måte. Direktoratet ønsker å vite om serien er kjent for sine hovedmålgrupper, som er ansatte hos fylkeskommunene og kommunene. Respondentene ble spurt om de kjente til notatene og samtidig vist forsidene.

Tabell 4.1 Hvilke av Utdanningsdirektoratets statistikknotater kjenner du til? Etter kommune størrelse.

Hvilke av Utdanningsdirektoratets statistikknotater kjenner du til	Under 3000	3000 - 9999	10.000 - og mer	Fylkeskommune	Total
Kjenner ingen av notatene	26 %	26 %	16 %	38 %	25 %
Hva velger elevene på yrkesfag?	20 %	12 %	23 %	63 %	25 %
Endringer i landskapet de siste ti årene	9 %	24 %	35 %	19 %	21 %
Opplæring i eller utenfor den ordinære klassen?	62 %	70 %	79 %	19 %	62 %
Kjenner alle tre notater	4 %	6 %	13 %	13 %	8 %
Gj.snittlig antall kjent	0,91	1,06	1,37	1,00	1,08
Antall uvektet (N=)	26	30	29	16	101

Tabell 4.1 viser at bare åtte prosent av respondentene kjente til alle tre notater, mens en av fire ikke kjente til noen av dem. Mest kjent er «Opplæring i eller utenfor den ordinære klassen?», som 62 prosent kjenner til. Hver fjerde skoleeier kjenner til «Hva velger elevene på yrkesfag?», mens 21 prosent kjenner til «Endringer i landskapet de siste ti årene». «Hva velger elevene på yrkesfag?» er naturlig nok best kjent i fylkeskommunene, med 63 prosent (10 av 16). Fylkeskommunene kjenner til gjengjeld i liten grad til «Opplæring i eller utenfor den ordinære klassen?», bare tre av 16. Store kommuner kjenner bedre til alle tre notater enn små kommuner.

Tabell 4.2 Hvilke av Utdanningsdirektoratets statistikknotater kjenner du til? Etter landsdel.

Hvilke av Utdanningsdirektoratets statistikknotater kjenner du til					
	Oslo og Akershus	Øst-Norge	Sør- og Vest-Norge	Midt- og Nord-Norge	Total
Kjenner ingen av notatene	18 %	25 %	33 %	19 %	25 %
Hva velger elevene på yrkesfag?	54 %	20 %	26 %	23 %	25 %
Endringer i landskapet de siste ti årene	41 %	14 %	21 %	24 %	21 %
Opplæring i eller utenfor den ordinære klassen?	64 %	65 %	54 %	66 %	62 %
Kjenner alle tre notater	32 %	4 %	11 %	4 %	8 %
Gj.snittlig antall kjent	1,59	0,99	1,00	1,14	1,08
Antall uvektet (N=)	10	31	35	25	101

Skoleeiere i Oslo og Akershus har betydelig bedre kjennskap til «Hva velger elevene på yrkesfag?» og «Endringer i landskapet de siste ti årene» enn skoleeiere ellers i landet.

Skoleeierne ble også bedt om å komme med forslag til andre temaer de ønsket belyst i statistikknotater. Spesialundervisning, tilpasset opplæring og språklige minoriteter er de temaene som nevnes hyppigst. Dette kan kanskje tolkes som at notatet «Opplæring i eller utenfor den ordinære klassen?» ikke gir en bred nok dekning av områder det er interesse for. Gruppestørrelser, kvalitet i skolen og sammenheng mellom skolerresultater og andre faktorer nevnes også, sammen med gjennomføring i videregående opplæring.

5 Nasjonale prøver

Utdanningsdirektoratet introduserte i 2012 et nytt analyseverktøy i form av et regneark, slik at skolene kan få hjelp til å analysere resultatene fra nasjonale prøver. Regnearket inneholder informasjon om hvordan elevene har gjort det innenfor ulike emner og områder i prøven, og hvor godt elevene skårer i forhold til nasjonalt nivå. Direktoratet trenger informasjon om hvorvidt skolelederne og skoleeierne kjenner til dette tilbudet, om det er brukt og verdien av bruken. Vi vet fra NIFUs evaluering av nasjonale prøver at det er store ulikheter i hvordan skoleeier tar del i og ansvar for planleggingen, gjennomføringen og oppfølgingen av nasjonale prøver (Seland m.fl. 2013). Vi vet også at skoleeiers deltakelse har betydning for om de og skolene mener nasjonale prøver er et nyttig verktøy.

5.1 Nasjonale prøver følges opp rett etter gjennomføringen

54 prosent av skolene svarer at de i stor grad eller alltid følger opp resultatene fra nasjonale prøver rett etter gjennomføringen, mens 85 prosent av kommunene mener at alle eller de aller fleste skolene i kommunen tar ut resultatene fra PAS (prøveadministrasjonssystemet) rett etter gjennomføringen. 43 prosent av skolene følger opp resultatene i noen grad, mens bare ni prosent av kommunene mener at bare noen av skolene følger opp resultatene straks. Verken spørsmålene eller svarkategoriene er direkte sammenliknbare, men vi får likevel et inntrykk av hvorvidt kommunene mener oppfølgingen omfatter flere enn det skolene selv rapporterer om. Mens kommunene rapporterer om sine skoler, rapporterer skolene om sine lærere, og det gjør sammenlikningen enda vanskeligere. Det som likevel er hevet over tvil, er at andelen som ikke følger opp resultatene, eller som ikke vet om de følges opp, er forsvinnende liten. Et annet tydelig resultat er at skolene i Oslo og Akershus følger opp resultatene i større grad enn skoler ellers i landet og at skoleeierne i hovedstadsområdet og på resten av Østlandet mener oppfølgingen er mer omfattende enn i resten av landet. Dette stemmer godt overens med resultatene fra evalueringen av nasjonale prøver som system (Seland m.fl. 2013).

Tabell 5.1 Følger dere opp resultatene fra nasjonale prøver rett etter gjennomføringen på egen skole? / Har du kjennskap til om skolene i din kommune tar ut sine resultater fra PAS rett etter gjennomføringen på egen skole? Etter landsdel

Spørsmål til skolene: Følger dere opp resultatene fra nasjonale prøver rett etter gjennomføringen på egen skole?					
	Oslo og Akershus	Østlandet	Sør- og Vestlandet	Midt- og Nord-Norge	Alle
Ja, i stor grad eller alltid	82 %	54 %	44 %	54 %	54 %
Ja, i noen grad	15 %	45 %	53 %	43 %	43 %
Nei	3 %	2 %	3 %	3 %	3 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall uvektet (N=)	53	115	151	108	427

Spørsmål til skoleeierne: Har du kjennskap til om skolene i din kommune tar ut sine resultater fra PAS rett etter gjennomføringen på egen skole?					
	Oslo og Akershus	Østlandet	Sør- og Vestlandet	Midt- og Nord-Norge	Alle
Ja, alle eller de fleste av skolene	100 %	100 %	83 %	67 %	84 %
Ja, noen av skolene	0 %	0 %	10 %	19 %	9 %
Nei, ingen av skolene	0 %	0 %	3 %	0 %	1 %
Vet ikke	0 %	0 %	3 %	15 %	6 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall uvektet (N=)	8	26	31	21	86

Tabell 5.2 viser at de største skolene i noe større grad enn de minste følger opp resultatene fra nasjonale prøver rett etter gjennomføringen. For kommunene kan det synes å være omvendt, men her finner vi også noen ganske få små kommuner som ikke vet hvordan oppfølgingen er ved skolene.

Tabell 5.2 Følger dere opp resultatene fra nasjonale prøver rett etter gjennomføringen på egen skole? / Har du kjennskap til om skolene i din kommune tar ut sine resultater fra PAS rett etter gjennomføringen på egen skole? Etter størrelse

Spørsmål til skolene: Følger dere opp resultatene fra nasjonale prøver rett etter gjennomføringen på egen skole?				
	De			Alle
	De minste	mellomstore	De største	Alle
Ja, i stor grad eller alltid	44 %	54 %	63 %	54 %
Ja, i noen grad	51 %	43 %	37 %	43 %
Nei	5 %	3 %	0 %	3 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall uvektet(N=)	129	181	117	427

Spørsmål til skoleeierne: Har du kjennskap til om skolene i din kommune tar ut sine resultater fra PAS rett etter gjennomføringen på egen skole?				
	Under 3000	3000 - 9999	10.000 -og mer	Alle
Ja, alle eller de fleste av skolene	90 %	82 %	78 %	84 %
Ja, noen av skolene	0 %	11 %	19 %	9 %
Nei, ingen av skolene	0 %	0 %	4 %	1 %
Vet ikke	10 %	7 %	0 %	6 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall uvektet (N=)	26	30	30	86

Tabell 5.3 viser at resultatene fra nasjonale prøver følges opp i noe større grad ved barneskoler enn ved 1-10 skoler og ungdomsskoler. Forskjellen er helt på grensen til de statistiske feilmarginene, men bekrefter samtidig det generelle inntrykket som evalueringen av nasjonale prøver som system ga (Seland m.fl. 2013). Barneskolelærere synes å være noe mer opptatt av nasjonale prøver enn lærere på ungdomstrinnet.

Tabell 5.3 Følger dere opp resultatene fra nasjonale prøver rett etter gjennomføringen på egen skole? Etter skoleslag og eierforhold.

Spørsmål til skolene: Følger dere opp resultatene fra nasjonale prøver rett etter gjennomføringen på egen skole?	Offentlige skoler					
	Barneskole	1-10 skole	Ungdoms-skole	Alle offentlige	Private skoler	Alle skoler
Ja, i stor grad eller alltid	59 %	52 %	49 %	56 %	18 %	54 %
Ja, i noen grad	38 %	47 %	50 %	42 %	64 %	43 %
Nei	2 %	1 %	1 %	2 %	18 %	3 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall uvektet	249	82	74	405	22	427

Tabell 5.3 viser dessuten at de 22 private grunnskolene som er med i utvalget, skiller seg fra de offentlige. Bare to av dem, eller 18 prosent, svarer at de i stor grad eller alltid følger opp resultatene fra nasjonale prøver rett etter gjennomføringen og like mange svarer nei på spørsmålet. 64 prosent av de private skolene følger i noen grad opp resultatene.

I tillegg til spørsmålet «Følger dere opp resultatene fra nasjonale prøver rett etter gjennomføringen på egen skole?» er det stilt et oppfølgingsspørsmål med omtrent samme ordlyd: «Følges disse resultatene opp i lærerkollegiet og av skoleleder?» (tabell 5.4). Svarfordelingen på de to spørsmålene er omtrent identisk, og det er vanskelig å tolke forskjellen i meningsinnholdet, selv om det siste spørsmålet er noe mer presist enn det første. Det gir liten mening å bryte dette oppfølgingsspørsmålet ned på ulike grupper av skoler siden svarfordelingen avviker marginalt. Selv om svarfordelingen totalt sett er omtrent identisk, er det likevel ikke slik at alle respondenter velger det samme svaralternativet for begge spørsmål, noe som framgår av tabell 5.4.

Tabell 5.4 Følges disse resultatene opp i lærerkollegiet og av skoleleder? Etter svar på spørsmålet «Følger dere opp resultatene fra nasjonale prøver rett etter gjennomføringen på egen skole?»

Spørsmål til skolene: Følger dere opp resultatene fra nasjonale prøver rett etter gjennomføringen på egen skole?	Spørsmål til skolene: Følger dere opp resultatene fra nasjonale prøver rett etter gjennomføringen på egen skole?			
	Ja, i stor grad eller alltid	Ja, i noen grad	Nei	Alle
Spørsmål til skolene: Følges disse resultatene opp i lærerkollegiet og av skoleleder?				
Ja, i stor grad eller alltid	87 %	19 %	0 %	55 %
Ja, i noen grad	13 %	81 %	0 %	42 %
Nei, stort sett bare av enkeltlærere	0 %	0 %	100 %	3 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall uvektet (N=)	229	186	12	427

En mulig tolkning av svarfordelingen kan være at det blant dem som i stor grad eller alltid følger opp resultatene rett etter gjennomføringen av prøvene, er det 13 prosent som først og fremst gjør dette på ledernivå og i noe mindre grad i hele kollegiet. På den annen side kan det være at en del av dem som «i noen grad» følger opp resultatene på ledernivå sørger for at dette i større grad gjøres blant lærerne.

Også skoleeierne er stilt et oppfølgingsspørsmål, men her er ordlyden mer presis for det innledende spørsmålet, slik at det blir noe enklere å tolke svarene. Andelen som mener resultatene i stor grad eller alltid

følges opp i lærerkollegiet og av skoleleder ved skolene er 66 prosent, mens tabell 5.2 viste at 84 prosent av kommunene mente at alle eller de aller fleste av skolene tok ut sine resultater fra PAS rett etter gjennomføringen av prøvene. En firedel av de som mener alle skolene tar ut resultatene fra PAS, mener dermed at de bare i noen grad følges opp i lærerkollegiet og av skoleleder.

Tabell 5.5 Følges disse resultatene opp i lærerkollegiet og av skoleleder ved skolene i din kommune? Etter svar på spørsmålet «Har du kjennskap til om skolene i din kommune tar ut sine resultater fra PAS rett etter gjennomføringen på egen skole?»

Har du kjennskap til om skolene i din kommune tar ut sine resultater fra PAS rett etter gjennomføringen på egen skole?					
	Nei, ingen av skolene	Ja, noen av skolene	Ja, alle eller de fleste av skolene	Vet ikke	Alle
Følges disse resultatene opp i lærerkollegiet og av skoleleder ved skolene i din kommune?					
Nei, stort sett bare av enkeltlærere	100 %	0 %	0 %	0 %	1 %
Ja, i noen grad	0 %	63 %	25 %	0 %	27 %
Ja, i stor grad eller alltid	0 %	38 %	75 %	0 %	66 %
Ubesvart	0 %	0 %	0 %	100 %	6 %
Sum	100 %	100 %	100 %	0 %	100 %
Antall uvektet (N=)	1	8	73	4	86

I hele materialet er det bare 12 skoler og en enkelt kommune som svarer at resultater fra nasjonale prøver ikke tas ut rett etter gjennomføringen. Disse fordeler seg slik på de ulike begrunnelsene for ikke å gjøre dette slik tabell 5.6 viser.

Tabell 5.6 Begrunnelser for ikke å følge opp resultater / ta ut resultater fra PAS rett etter gjennomføringen av nasjonale prøver.

	Antall skoler	Antall kommuner
Skolen(e) har ikke nok informasjon om muligheten	2	1
Skolen(e) har ikke behov for å bruke resultatene rett etter gjennomføring	4	
Det er for vanskelig å bruke resultatene	3	1
Vet ikke	3	

Den ene kommunen som mener skolene ikke tar ut resultater fra PAS begrunner dette med tilgjengeligheten ved at skolene ikke har nok informasjon om muligheten og at det er for vanskelig å bruke resultatene. De 12 skolene fordeler seg på ulike begrunnelser, både tilgjengelighet, behov og at de faktisk ikke vet hvorfor ikke resultatene tas ut og følges opp.

5.2 85 prosent av skolene bruker analyseverktøyet

Skolene og skoleeierne er spurt om lærerne og skolene bruker analyseverktøyet for nasjonale prøver som er publisert i prøveadministrasjonssystemet PAS. 85 prosent av skolene og 69 prosent av skoleeierne svarer bekreftende på dette, mens 10 prosent av skolene og åtte prosent av skoleeierne svarer nei (tabell 5.7). Mens fem prosent av skolelederne ikke vet om lærerne bruker verktøyet, gjelder dette hver fjerde skoleeier. Lærerne i Oslo og Akershus ser ut til å ha tatt analyseverktøyet i bruk i noe større grad enn lærere i resten av landet. Dette mønsteret er ikke like tydelig for skoleeierne. Her er det skoleeierne Midt- og Nord-Norge som skiller seg særlig ut med relativt lite bruk og mange som ikke vet hva som foregår ved skolene.

Tabell 5.7 Har lærerne på din skole brukt analyseverktøyet som er publisert i PAS? / Har du kjennskap til om skolene i din kommune har benyttet seg av analyseverktøyet for nasjonale prøver som er publisert i PAS? Etter landsdel.

Spørsmål til skolene: Har lærerne på din skole brukt analyseverktøyet som er publisert i PAS?					
	Oslo og Akershus	Østlandet	Sør- og Vestlandet	Midt- og Nord-Norge	Alle
Nei, ingen av lærerne	10 %	13 %	9 %	9 %	10 %
Ja, noen av lærerne	39 %	51 %	63 %	61 %	56 %
Ja, alle eller de fleste av lærerne	52 %	31 %	20 %	27 %	29 %
Vet ikke	0 %	5 %	8 %	4 %	5 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Uvektet antall (N=)	53	115	151	107	426

Spørsmål til skoleeierne: Har du kjennskap til om skolene i din kommune har benyttet seg av analyseverktøyet for nasjonale prøver som er publisert i PAS?					
	Oslo og Akershus	Østlandet	Sør- og Vestlandet	Midt- og Nord-Norge	Alle
Nei, ingen av skolene	0 %	4 %	10 %	11 %	8 %
Ja, noen av skolene	33 %	20 %	30 %	41 %	31 %
Ja, alle eller de fleste av skolene	50 %	44 %	47 %	19 %	38 %
Vet ikke	17 %	32 %	13 %	30 %	24 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Uvektet antall (N=)	8	26	31	21	86

Tabell 5.8 viser at det er en tendens til at de største skolene og de største kommunene rapporterer om noe mer bruk av analyseverktøyet for nasjonale prøver enn små og mellomstore skoler og kommuner.

Tabell 5.8 Har lærerne på din skole brukt analyseverktøyet som er publisert i PAS? / Har du kjennskap til om skolene i din kommune har benyttet seg av analyseverktøyet for nasjonale prøver som er publisert i PAS? Etter størrelse.

Spørsmål til skolene: Har lærerne på din skole brukt analyseverktøyet som er publisert i PAS?				
	De			Alle
	De minste	mellomstore	De største	
Nei, ingen av lærerne	9 %	11 %	9 %	10 %
Ja, noen av lærerne	62 %	55 %	52 %	56 %
Ja, alle eller de fleste av lærerne	22 %	26 %	38 %	29 %
Vet ikke	6 %	7 %	1 %	5 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Uvektet antall (N=)	128	181	117	426

Spørsmål til skoleeierne: Har du kjennskap til om skolene i din kommune har benyttet seg av analyseverktøyet for nasjonale prøver som er publisert i PAS?				
	Under 3000	3000 - 9999	10.000 -og mer	Alle
Nei, ingen av skolene	17 %	4 %	0 %	7 %
Ja, noen av skolene	23 %	39 %	31 %	31 %
Ja, alle eller de fleste av skolene	33 %	36 %	50 %	39 %
Vet ikke	27 %	21 %	19 %	23 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Uvektet antall (N=)	26	30	30	86

Det er også en svak tendens til at barneskolene i større grad tar analyseverktøyet i bruk enn det som gjelder 1-10 skoler og ungdomsskoler (tabell 5.9).

Tabell 5.9 Har lærerne på din skole brukt analyseverktøyet som er publisert i PAS? Etter skoletype og eierforhold.

	Spørsmål til skolene: Har lærerne på din skole brukt analyseverktøyet som er publisert i PAS?					
	Offentlige skoler			Alle offentlige	Private skoler	Alle skoler
	Barneskole	1-10 skole	Ungdoms-skole			
Nei, ingen av lærerne	7 %	13 %	17 %	10 %	18 %	10 %
Ja, noen av lærerne	59 %	50 %	46 %	55 %	73 %	56 %
Ja, alle eller de fleste av lærerne	29 %	34 %	29 %	30 %	5 %	29 %
Vet ikke	5 %	3 %	7 %	5 %	5 %	5 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	95 %	100 %
Antall uvektet	248	82	74	404	22	426

Også når det gjelder bruk av analyseverktøyet for de nasjonale prøvene skiller de private skolene seg fra de offentlige. Bare en av 22 private skoler, fem prosent, svarer at alle eller de fleste av lærerne bruker analyseverktøyet, mot 30 prosent av de offentlige skolene (tabell 5.9).

5.3 Kommunene vurderer nytten av analyseverktøyet som større enn skolene

De skolene og kommunene som vet at analyseverktøyet for nasjonale prøver er tatt i bruk er spurt om hvilken nytte de mener lærerne og skolene har av verktøyet (tabell 5.10).

Tabell 5.10 Nytteverdi av analyseverktøyet som er publisert i PAS. Etter landsdel.

	Spørsmål til skoler som bruker analyseverktøyet: Hvilken nytteverdi mener du lærerne har hatt av å bruke analyseverktøyet?					
	Oslo og Akershus	Østlandet	Sør- og Vestlandet	Midt- og Nord-Norge	Alle	
Ingen nytteverdi	2 %	0 %	0 %	2 %	1 %	
Noe nytteverdi	35 %	51 %	56 %	50 %	50 %	
Stor nytteverdi	60 %	39 %	28 %	38 %	38 %	
Vet ikke	4 %	10 %	16 %	10 %	11 %	
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	
Uvektet antall (N=)	48	93	125	94	360	

Spørsmål til skoleeiere som vet at deres skoler bruker analyseverktøyet: Hvilken nytteverdi mener du skolene i din kommune har hatt av å benytte dette analyseverktøyet?

	Oslo og Akershus	Østlandet	Sør- og Vestlandet	Midt- og Nord-Norge	Alle	
	Noe nytteverdi	20 %	25 %	50 %	38 %	37 %
Stor nytteverdi	80 %	75 %	50 %	63 %	63 %	
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	
Uvektet antall (N=)	7	17	25	13	62	

Mens halvparten av skolene mener analyseverktøyet for de nasjonale prøvene har noe nytteverdi for lærerne og 38 prosent mener nytteverdien er stor, mener 63 prosent av kommunene at nytteverdien er stor for skolene. Alle kommunene har en mening om dette spørsmålet, mens 12 prosent av skolelederne ikke vet hva de skal mene om lærernes nytte av analyseverktøyet. Her må vi imidlertid ikke glemme at hver fjerde kommune ikke vet om skolene bruker analyseverktøyet (tabell 5.7). Den opplevde nytten for lærerne synes å være klart størst ved skolene i Oslo og Akershus, mens kommunene på Sør- og Vestlandet er mest delt i synet på nytteverdien for skolene.

Den opplevde nytten av analyseverktøyet synes å stige med elevtall og folketall slik at de største skolene og kommunene opplever nytten som størst (tabell 5.11).

Tabell 5.11 Nytteverdi av analyseverktøyet som er publisert i PAS. Etter størrelse.

Spørsmål til skoler som bruker analyseverktøyet: Hvilken nytteverdi mener du lærerne har hatt av å bruke analyseverktøyet?

	De			
	De minste	mellomstore	De største	Alle
Ingen nytteverdi	2 %	0 %	1 %	1 %
Noe nytteverdi	62 %	49 %	40 %	50 %
Stor nytteverdi	28 %	36 %	50 %	38 %
Vet ikke	8 %	15 %	9 %	11 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Uvektet antall (N=)	108	146	106	360

Spørsmål til skoleeiere som vet at deres skoler bruker analyseverktøyet: Hvilken nytteverdi mener du skolene i din kommune har hatt av å benytte dette analyseverktøyet?

	10.000 -og			Alle
	Under 3000	3000 - 9999	mer	
Noe nytteverdi	47 %	48 %	14 %	36 %
Stor nytteverdi	53 %	52 %	86 %	64 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Uvektet antall (N=)	15	22	25	62

Den opplevde nytten av analyseverktøyet synes å være større ved 1-10 skolene og ungdomsskolene enn ved barneskolene (tabell 5.12). Dette mønsteret er omvendt av det vi fant når det gjelder bruken av verktøyet der flere 1-10 skoler og ungdomsskoler svarte at de ikke brukte det.

Tabell 5.12 Nytteverdi av analyseverktøyet som er publisert i PAS. Etter skoletype og eierforhold.

Spørsmål til skoler som bruker analyseverktøyet: Hvilken nytteverdi mener du lærerne har hatt av å bruke analyseverktøyet?

	Offentlige skoler			Alle offentlige	Private skoler	Alle skoler
	Barneskole	1-10 skole	Ungdoms-skole			
Ingen nytteverdi	0 %	1 %	0 %	1 %	6 %	1 %
Noe nytteverdi	55 %	41 %	35 %	49 %	71 %	50 %
Stor nytteverdi	34 %	50 %	51 %	40 %	6 %	38 %
Vet ikke	11 %	8 %	14 %	11 %	18 %	11 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall uvektet	219	69	55	343	17	360

Bare en av 17 private skoler som har brukt analyseverktøyet mener det har stor nytteverdi for lærerne, mot 40 prosent av de offentlige skolene (tabell 5.12)

Tabell 5.13 Begrunnelser for ikke å bruke analyseverktøyet fra PAS.

	Antall skoler	Antall kommuner
Skolen(e) visste ikke om analyseverktøyet	16	0
Skolen(e) hadde ikke behov for analyseverktøyet	16	1
Analyseverktøyet er for vanskelig å bruke	5	3
Vet ikke	7	2
Antall i alt	43	5

43 skoler og fem kommuner i vårt materiale har ikke brukt analyseverktøyet for nasjonale prøver (tabell 5.13). De vanligste begrunnelsene fra skolene er at de enten ikke visste om verktøyet, eller at de ikke hadde behov for det, mens kommunene framhever at verktøyet er vanskelig å bruke.

5.4 Et mindretall av skolene har fått opplæring eller informasjon i 2013

Skoler og skoleeiere er spurt om de har gitt eller mottatt opplæring eller informasjon i forbindelse med planlegging, gjennomføring og oppfølging av nasjonale prøver. 42 prosent av skolelederne og 56 prosent av skoleeierne svarer bekreftende på dette (tabell 5.14). Når prosentandelene ikke er de samme, henger det blant annet sammen med at en skoleeier som gir opplæring eller informasjon ikke nødvendigvis når alle sine skoler.

Tabell 5.14 Informasjon og opplæring i forbindelse med nasjonale prøver. Etter landsdel.

Spørsmål til skolene: Har dere i 2013 deltatt på noen form for opplæring eller informasjonsmøter i regi av skoleeier i forbindelse med planlegging, gjennomføring og oppfølging av nasjonale prøver?

	Oslo og Akershus	Østlandet	Sør- og Vestlandet	Midt- og Nord-Norge	Alle
Nei	35 %	56 %	61 %	69 %	58 %
Ja, vi har fått informasjonsbrev	8 %	14 %	16 %	17 %	15 %
Ja, vi har deltatt på informasjonsmøter, kurs eller opplæring	56 %	30 %	22 %	15 %	27 %
Sum	99 %	100 %	99 %	101 %	100 %
Uvektet antall (N=)	53	115	151	108	427

Spørsmål til skoleeierne: Har dere i 2013 arrangert noen form for opplæring eller informasjonsmøter for skolelederne i forbindelse med planlegging, gjennomføring og oppfølging av nasjonale prøver? Kryss av for det alternativet som passer best.

	Oslo og Akershus	Østlandet	Sør- og Vestlandet	Midt- og Nord-Norge	Alle
Nei	50 %	36 %	23 %	65 %	41 %
Ja, vi har sendt ut informasjon	17 %	32 %	30 %	4 %	22 %
Ja, vi har arrangert informasjonsmøter, kurs eller opplæring	17 %	32 %	47 %	27 %	34 %
Vet ikke	17 %	0 %	0 %	4 %	2 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Uvektet antall (N=)	8	26	31	21	86

Vi ser at en betydelig høyere andel av skolene i Oslo og Akershus har deltatt på møter, kurs eller opplæring enn det som er tilfelle i resten av landet. Når bare et fåtall av skoleeierne i Oslo og Akershus har arrangert slike tiltak virker dette ved første øyekast urimelig. Forklaringen er at Oslo har stått for dette og samtidig har

så godt som alle Oslo-skolene i utvalget deltatt på slike tiltak. Dermed når en enkelt skoleeier et stort antall skoler.

Tabell 5.15 viser at størrelse betyr mye for hvem som får og gir informasjon og opplæring. Mens to av tre blant de minste skolene ikke har deltatt på tiltak eller fått informasjonsbrev, gjelder dette under halvparten av de største skolene. For skoleeierne er forskjellen enda større ved at 73 prosent av de minste ikke har sendt ut informasjon eller stått for tiltak, mens dette gjelder bare 13 prosent av de største kommunene.

Tabell 5.15 Informasjon og opplæring i forbindelse med nasjonale prøver. Etter størrelse.

Spørsmål til skolene: Har dere i 2013 deltatt på noen form for opplæring eller informasjonsmøter i regi av skoleeier i forbindelse med planlegging, gjennomføring og oppfølging av nasjonale prøver?				
	De			Alle
	De minste	mellomstore	De største	
Nei	67 %	61 %	45 %	58 %
Ja, vi har fått informasjonsbrev	17 %	18 %	10 %	15 %
Ja, vi har deltatt på informasjonsmøter, kurs eller opplæring	15 %	21 %	46 %	27 %
Sum	99 %	100 %	101 %	100 %
Uvektet antall (N=)	129	181	117	427

Spørsmål til skoleeierne: Har dere i 2013 arrangert noen form for opplæring eller informasjonsmøter for skolelederne i forbindelse med planlegging, gjennomføring og oppfølging av nasjonale prøver? Kryss av for det alternativet som passer best.				
	Under 3000	3000 - 9999	10.000 -og mer	Alle
Nei	73 %	40 %	13 %	41 %
Ja, vi har sendt ut informasjon	12 %	20 %	33 %	22 %
Ja, vi har arrangert informasjonsmøter, kurs eller opplæring	27 %	33 %	43 %	35 %
Vet ikke	4 %	0 %	3 %	2 %
Sum	115 %	93 %	93 %	100 %
Uvektet antall (N=)	26	30	30	86

Det er forskjeller mellom skoleslagene når det gjelder informasjon og deltaking på tiltak knyttet til nasjonale prøver (tabell 5.16). Andelen som har deltatt på ulike former for tiltak er betydelig høyere blant barneskolene enn de to andre skoleslagene.

Tabell 5.16 Informasjon og opplæring i forbindelse med nasjonale prøver. Etter skoleslag.

Spørsmål til skolene: Har dere i 2013 deltatt på noen form for opplæring eller informasjonsmøter i regi av skoleeier i forbindelse med planlegging, gjennomføring og oppfølging av nasjonale prøver?				
	Barneskole	1-10 skole	Ungdomsskole	Alle
Nei	55 %	67 %	60 %	58 %
Ja, vi har fått informasjonsbrev	14 %	15 %	18 %	15 %
Ja, vi har deltatt på informasjonsmøter, kurs eller opplæring	32 %	17 %	21 %	27 %
Sum	101 %	99 %	99 %	100 %
Uvektet antall (N=)	259	90	77	426

5.5 Oppsummering

Resultatene fra nasjonale prøver følges opp rett etter gjennomføringen av prøvene ved praktisk talt alle skoler, men det er variasjon i hvor stor grad de følges opp. Oslo og Akershus skiller seg ut med særlig tett oppfølging, noe som bekreftes både av skolene og av skoleeierne. Store skoler følger i større grad opp resultatene enn små. Den håndfulle skoler som ikke følger opp resultatene, peker på at de enten ikke har behov for det eller at det er vanskelig.

29 prosent av skolene svarer at alle eller de fleste av lærerne har benyttet verktøyet som finnes i prøveadministrasjonssystemet PAS for å analysere resultatene fra nasjonale prøver, mens 10 prosent ikke bruker verktøyet. Andelen av skolene der alle bruker verktøyet er 52 prosent i Oslo og Akershus. Også på skoleeiernivå finner vi denne regionale forskjellen når vi spør kommunene om de kjenner til om skolene bruker verktøyet. Analyseverktøyet brukes dessuten mer på store skoler enn små og mer i store kommuner enn små. Andelen som bruker analyseverktøyet er dessuten noe større blant barneskolene enn ved de øvrige skoleslagene.

Halvparten av de skolene som bruker analyseverktøyet, mener det har noe nytteverdi, mens 38 prosent svarer at det har stor nytteverdi. Blant skoleeierne er det 63 prosent som mener at verktøyet har stor nytteverdi, men her må vi samtidig huske at hver fjerde skoleeier ikke vet om verktøyet brukes ved skolene. Store skoler og skoleeiere finner verktøyet mest nyttig. Når analyseverktøyet ikke brukes, er det først og fremst fordi skolene mener de ikke har behov for det eller at de ikke visste at det fantes.

27 prosent av skolene har deltatt i ulike former for informasjons- eller opplæringstiltak i forbindelse med forberedelser, gjennomføring eller oppfølging av nasjonale prøver, mens 15 prosent har mottatt informasjon om slike tiltak. Oslo-skolene deltar på slike tiltak i mye større grad enn skoler ellers i landet og store skoler deltar mer enn små, samtidig som store skoleeiere gir flere tilbud og arrangerer flere tiltak enn små.

6 Skoleledelse og skoleleders kompetanse

GNIST er en stor satsing for å styrke kvaliteten på lærerutdanningen og videreutvikle lærerprofesjonen. Partene i GNIST er lærerorganisasjonene, KS, skolelederne, universiteter og høyskoler, lærerstudenter, NHO, LO og statlige utdanningsmyndigheter. Hovedmålene i GNIST er å målrette og samordne innsatsen for å heve skolens kvalitet gjennom å øke lærernes kompetanse og bidra til god og stabil rekruttering til læreryrket. Hensikten med spørsmålene under er å framskaffe informasjon som kan indikere om vi er på rett vei for å nå målene for GNIST, og måle utviklingen fra 2010 da tilsvarende spørsmål ble stilt (Vibe 2010).

6.1 Forholdene ligger «ganske godt» til rette for lærerne

Skolelederne skal svare på et innledende spørsmål om hvor de synes det er lagt til rette for at lærerne på deres skole kan gjøre en god jobb.

Tabell 6.1 Alt i alt, hvor godt eller dårlig mener du forholdene ligger til rette for at lærere på din skole skal kunne gjøre en god jobb som lærer? Etter skoletype.

	Barneskole	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle 2013	Alle 2010
Svært dårlig	0 %	1 %	0 %	1 %	0,4 %	0,0 %
Ganske dårlig	1 %	5 %	1 %	1 %	1,7 %	2,1 %
Verken godt eller dårlig	4 %	8 %	9 %	1 %	5,2 %	4,8 %
Ganske godt	65 %	56 %	52 %	60 %	60,4 %	62,7 %
Svært godt	31 %	30 %	37 %	36 %	32,3 %	30,4 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100,0 %	100,0 %
Uvektet antall (N=)	263	94	80	103	540	713

60,4 prosent svarer at forholdene er ganske godt tilrettelagt, mens 32,3 prosent mener de er svært godt tilrettelagt. Variasjonen i svarene er liten og svært få ender i den negative enden av svarskalaen. Samme spørsmål ble stilt høsten 2010 og da var de positive andelene henholdsvis 62,7 prosent og 30,4 prosent. Endringene er marginale og innenfor de statistiske feilmarginene slik at vi kan konkludere med at situasjonen ikke er vesentlig endret på tre år. Forskjellene mellom de ulike skoleslagene er heller ikke statistisk signifikante. Vi har også sett på forskjeller etter landsdel, skolestørrelse, eierform og kommunestørrelse. Den eneste forskjellen av betydning vi finner er en tendens til at skoleledere i Oslo og Akershus har en noe mer positiv vurdering enn i Midt- og Nord-Norge.

6.2 Ingen endringer i grunnskolerektorenes utdanningsbakgrunn

Rektorene er bedt om å oppgi sin høyeste fullførte utdanning og hvor de har sin grunnutdanning fra, slik at det skal være mulig å fange opp både utdanningsnivået og typen utdanning. Tabell 6.2 skiller mellom grunnskolen og videregående skole og er prosentuert slik at den nederste raden viser hvor rektor har utdanningen sin fra, mens høyre kolonne viser høyeste fullførte utdanning. Enkeltcellene i tabellen viser kombinasjonen av de to opplysningene. Vi ser for eksempel av 50 prosent av rektorene i grunnskolen har sin grunnutdanning fra en lærerhøgskole og er adjunkt, cand. mag, bachelor eller lignende.

Tabell 6.2 Hva er rektors høyeste fullførte utdanning? Hvor har rektor grunnutdanningen sin fra? Totalprosentuering. Antall uvektet: Grunnskolen: 436. Videregående: 102.

Hva er rektors høyeste fullførte utdanning?	Hvor har rektor grunnutdanningen sin fra?					
	Lærer- (høg)skole	Universitet	Faglærer- (høg)skole	Annen høgskole- utdanning	Ikke lærer- utdanning	Alle
Grunnskolen						
Allmennlærer-utdanning (3- eller 4-årig)	14 %					15 %
Adjunkt, cand.mag., bachelor eller tilsv.	50 %	7 %	1 %	2 %		61 %
Hovedfag, mastergrad eller tilsvarende	14 %	5 %			0 %	20 %
Annen utdanning	4 %					4 %
Alle	82 %	13 %	2 %	3 %		100 %
Videregående						
Adjunkt, cand.mag., bachelor eller tilsv.	6 %	13 %	3 %	9 %	0 %	30 %
Hovedfag, mastergrad eller tilsvarende	4 %	42 %	3 %	13 %	0 %	62 %
Annen utdanning	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	7 %
Alle	12 %	57 %	7 %	23 %	1 %	100 %

82 prosent av rektorene i grunnskolen har grunnutdanningen sin fra en lærerhøgskole, mens 13 prosent har universitetsutdanning. 15 prosent har allmennlærerutdanning, mens 61 prosent er cand. mag. eller tilsvarende. Halvparten har lærerhøgskole og cand. mag. eller tilsvarende, og den andelen er den samme som for tre år siden. Disse tallene er nesten identiske med hva vi fant i forrige undersøkelse (Vibe 2010:19). Bruttoutvalget er dessuten det samme, slik at mange av rektorene vil være de samme som vi spurte høsten 2010. Uansett hvor mange nye som har kommet til, kan vi konstatere at lite har skjedd med utdanningsbakgrunnen til rektorene i grunnskolen i løpet av tre år.

62 prosent av rektorene i de videregående skolene har høyere grads utdanning, mens 30 prosent har høyere utdanning av lavere grad. Disse andelene er nesten identiske med hva vi fant for tre år siden (Vibe 2010:19). 57 prosent har universitetsutdanning, mens 23 prosent oppgir at de har annen høyere utdanning. Her har det funnet sted en endring fra henholdsvis 66 prosent og 8 prosent for tre år siden. Vi vet ikke hva som ligger bak «annen høyere utdanning», men enkelte har gitt tilleggsinformasjon. Her finner vi ingeniør, krigsskole, bachelor i management og diverse videreutdanning. Dette kan være en indikasjon på at videregående skole i større grad har åpnet for å bruke ledere uten pedagogisk bakgrunn.

Tabell 6.3 Rektors utdanning i organisasjon og ledelse

Har rektor formell utdanning i organisasjon og ledelse?						
	Grunnskole		Videre gående		Alle	
	2013	2010	2013	2010	2013	2010
Nei, ingen formell utdanning	22 %	29 %	19 %	31 %	22 %	29 %
Ja, under 10 vekttall (under 30 studiepoeng)	10 %	11 %	10 %	18 %	10 %	12 %
Ja, 10-19 vekttall (30-59 studiepoeng)	34 %	33 %	33 %	30 %	34 %	33 %
Ja, 20 vekttall eller mer (tilsvarer ett grunnfag / 60 studiepoeng eller mer)	33 %	27 %	37 %	22 %	34 %	26 %
Sum	100 %	100 %	100 %	101 %	100 %	100 %
Har rektor etterutdanning* innenfor organisasjon og ledelse (altså kurs, konferanser, seminarer, nettverk uten formelle studiepoeng)?						
Ja	87 %	89 %	94 %	88 %	88 %	88 %
Uvektet antall	436	587	102	101	538	688

* I 2010 gjaldt spørsmålet videreutdanning

Tabell 6.3 viser hva slags utdanning rektor har i organisasjon og ledelse. Den øverste delen av tabellen gjelder formell utdanning, og her er samme spørsmålsformulering og svarkategorier benyttet begge år. Vi ser en signifikant økning for begge skoleslag i andelen som har 60 studiepoeng eller mer i utdanning i organisasjon og ledelse, mens andelen som ikke har slik utdanning er tilsvarende redusert. Når vi omregner dette til nasjonale tall, skulle det tilsvare at mellom 150 og 200 flere grunnskoleledere har fått slik utdanning av minst 60 studiepoengs omfang i løpet av de tre siste årene. For de videregående skolene kan det dreie seg om mellom 50 og 75 rektorer på landsbasis.

6.3 Fire av ti rektorer delegerer den pedagogiske ledelsen

Tabell 6.4 viser at ledelse av lærernes praksis er delegert til andre ledere ved skolen i 39 prosent av skolene. Andelen var helt tilsvarende for tre år siden. De endringene vi finner etter skoleslag og størrelse gir ikke noe entydig mønster og skyldes nok i stor grad tilfeldigheter fordi tallene som ligger til grunn blir små når vi bryter ned materialet på denne måten. Hovedfunnet er fortsatt det samme, nemlig at denne formen for distribuert lederskap er vanligst på de største skolene og vanligere i videregående skoler enn i grunnskolene.

Tabell 6.4 Er ledelse av lærernes praksis delegert til andre ledere ved skolen? Andel som svarer «ja».

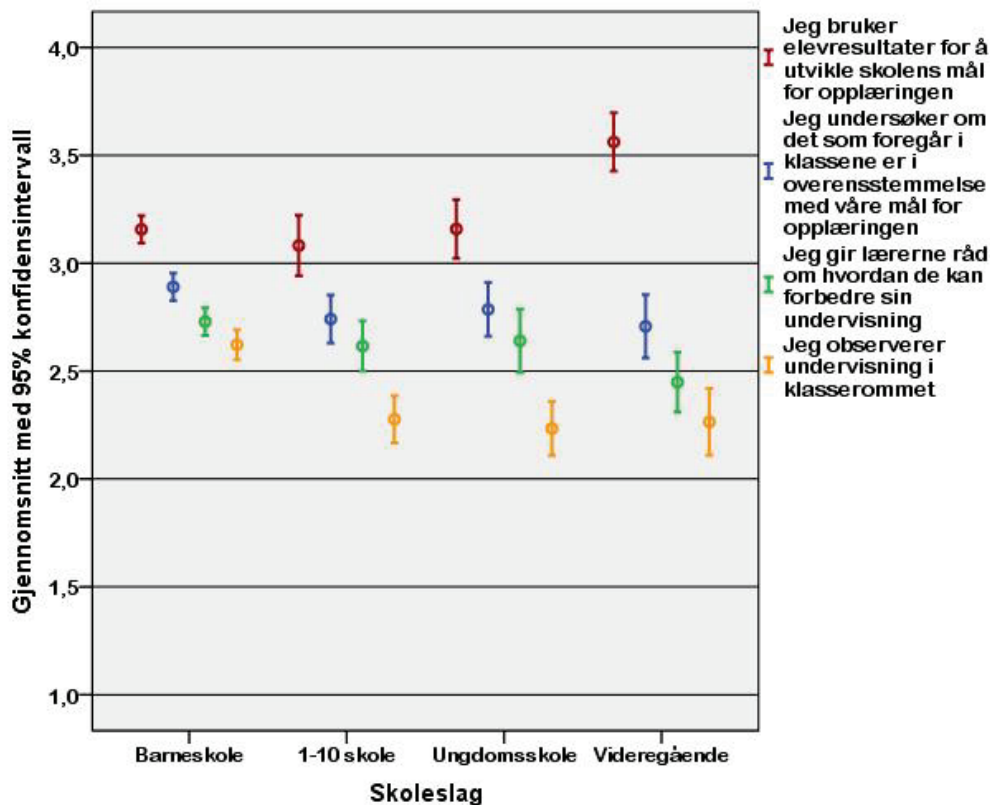
Er ledelse av lærernes praksis delegert til andre ledere ved skolen?						
Elevtall	Ungdoms-				Alle	Uvektet antall (N=)
	Barneskole	1-10 skole	skole	Videregående		
De minste	7 %	11 %	20 %	60 %	16 %	161
De mellomstore	35 %	38 %	33 %	94 %	42 %	214
De største	48 %	60 %	60 %	92 %	58 %	158
Alle	30 %	34 %	46 %	82 %	39 %	533
Uvektet antall (N=)	260	93	79	101	533	

Tabell 6.5 gjengir svarene på fire spørsmål som er utformet som påstander og som har sin opprinnelse fra OECD-undersøkelsen TALIS (Vibe m.fl. 2009). De fire påstandene gjelder rektors engasjement og involvering i pedagogisk ledelse og dekker spekteret fra direkte observasjon av og involvering i det som foregår i klasserommet, til strategisk arbeid med elevresultater. De samme spørsmålene er også stilt høsten 2010.

Tabell 6.5 Fire påstander om rektors engasjement i pedagogisk ledelse.

	Aldri	Sjelden	Ganske ofte	Svært ofte	Sum	Uvektet antall (N=)
Jeg observerer undervisning i klasserommet	2 %	54 %	39 %	4 %	100 %	537
Jeg gir lærerne råd om hvordan de kan forbedre sin undervisning	1 %	38 %	57 %	5 %	100 %	537
Jeg undersøker om det som foregår i klassene er i overensstemmelse med våre mål for opplæringen	1 %	24 %	68 %	8 %	100 %	532
Jeg bruker elevresultater for å utvikle skolens mål for opplæringen	1 %	9 %	61 %	29 %	100 %	532

Det vanligste å gjøre er å bruke elevresultater i utviklingsarbeidet, mens observasjon i klasserommet skjer langt sjeldnere. Rekkefølgen i tabell 6.5 gjenfinnes i de fleste land, men norske rektorer er generelt noe mindre engasjert enn gjennomsnittet i den internasjonale undersøkelsen (Vibe m.fl 2009:150). De endringene vi finner siden 2010 er helt marginale og bare en av dem er statistisk signifikant. Det gjelder økningen i andelen som svarer «svært ofte» på den siste påstanden, som gjelder bruk av elevresultater for å utvikle skolens mål for opplæringen. Andelen har økt med seks prosentpoeng, mens andelen som svarer «ganske ofte» er redusert med åtte prosentpoeng. Med økende fokus på tester og prøver, som for eksempel nasjonale prøver, er det ikke uventet at vi finner en slik økning. Hvis vi slår sammen de to kategoriene «ganske ofte» og «svært ofte», finner vi også her en økning som så vidt er utenfor de statistiske feilmarginene, det vil si at den er statistisk pålitelig.

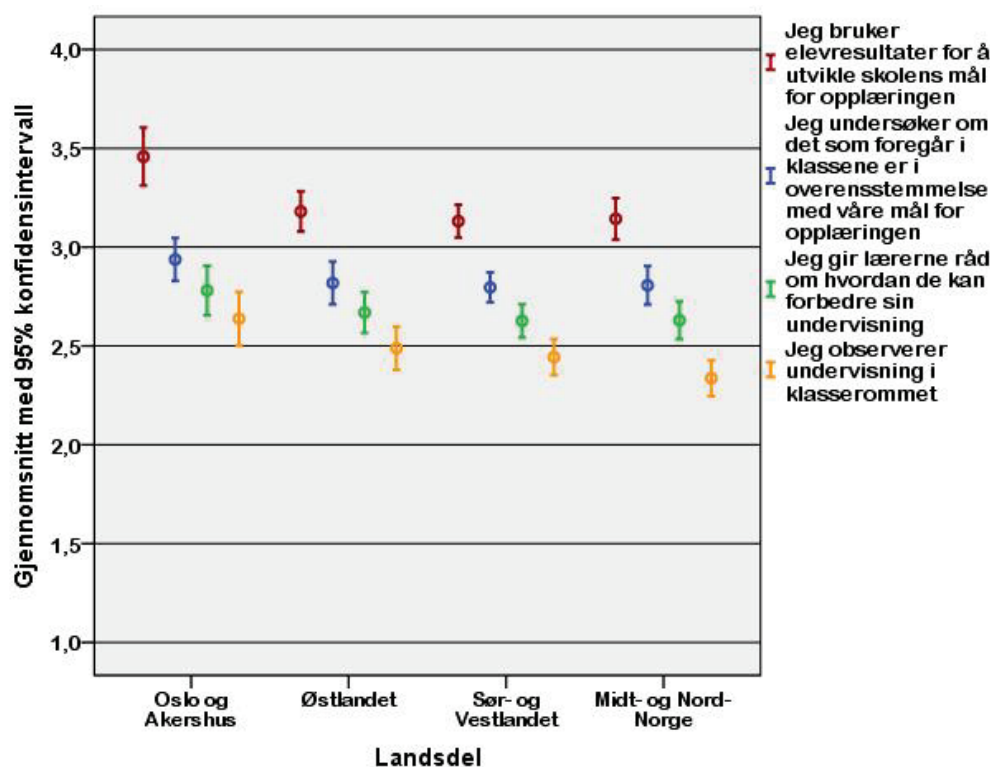

Figur 6.1 Fire påstander om rektors engasjement i pedagogisk ledelse. Gjennomsnittsverdier på en skala fra 1 til 4 der 1 er «Aldri» og 4 «Svært ofte». Etter skoletype.

I figur 6.1 bruker vi gjennomsnittsverdier med statistiske usikkerhetsmarginer på de fire utsagnene i stedet for svarandeler på hver av kategoriene. Vi skiller her mellom de fire skoletypene og finner bare to avvik av

betydning. Barneskolene skiller seg ut med å ha en noe høyere gjennomsnittsverdi på utsagnet «Jeg observerer undervisning i klasserommet» mens bruk av elevresultater i utviklingsarbeidet er vanligere ved videregående skoler enn i grunnskolen. Dessuten er det grunnlag for å si at det er vanligere at rektor gir lærerne råd om undervisningen i barneskolene enn i de videregående skolene. Forskjellen er liten, men signifikant.

Også når vi skiller mellom fire landsdeler, finner vi noen små forskjeller (figur 6.2). Oslo og Akershus peker seg ut med en høyere gjennomsnittsverdi enn de andre landsdelene når det gjelder utsagnet om bruk av elevresultater i utvikling av skolens mål. Dette er ikke overraskende ut fra hva vi blant annet vet etter evalueringen av nasjonale prøver som system (Seland m.fl. 2013). Det er først og fremst skolene i Oslo som forklarer dette resultatet, men også for Akershus er verdien over landsgjennomsnittet og den nest høyeste etter Oslo. Sagt på en annen måte så svarer 71 prosent av skolelederne i Oslo «Svært ofte» på dette spørsmålet, mot 36 prosent i Akershus og 26 prosent i resten av landet.

Figur 6.2 Fire påstander om rektors engasjement i pedagogisk ledelse. Gjennomsnittsverdier på en skala fra 1 til 4 der 1 er «Aldri» og 4 «Svært ofte». Etter landsdel.

Oslo og Akershus skiller seg også ut ved at noen flere observerer undervisning i klasserommet enn det vi ellers finner, spesielt når vi sammenlikner med Midt- og Nord-Norge.

6.4 De administrative oppgavene veier tyngst

Rektorene er også bedt om å ta stilling til hvordan de synes balansen er mellom pedagogisk ledelse og administrativ ledelse i deres arbeid som skoleleder (tabell 6.6). Nettopp denne balansen er et av de forholdene som ga norske rektorer et særlig tydelig kjennetegn i TALIS-undersøkelsen, med en overvekt på den administrative funksjonen på bekostning av den pedagogiske (Vibe m.fl. 2009:142).

Tabell 6.6 Hvordan synes du balansen er mellom pedagogisk ledelse og administrativ ledelse i ditt arbeid som rektor? Etter skoleslag

Hvordan synes du balansen er mellom pedagogisk ledelse og administrativ ledelse i ditt arbeid som rektor?						
	Barneskole	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle 2013	Alle 2010
Hovedvekten ligger på administrativ ledelse	57 %	63 %	48 %	42 %	55 %	59 %
Det er tilnærmet balanse mellom pedagogisk og administrativ ledelse	39 %	34 %	47 %	50 %	41 %	35 %
Hovedvekten ligger på pedagogisk ledelse	3 %	3 %	5 %	8 %	4 %	6 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Uvektet antall (N=)	263	93	73	98	533	702

Over halvparten av rektorene mener hovedvekten ligger på den administrative funksjonen. Andelen synes å ha sunket litt siden 2010, men endringen er ikke statistisk signifikant. Det er derimot endringen i andelen som mener det er balanse mellom de to funksjonene i rektorrollen. Forskjellene mellom rektorer i barneskoler og 1-10 skoler på den ene siden og videregående skoler på den andre er også statistisk signifikante. Forskjellen mellom skoletypene kan nok i noen grad henge sammen med skolestørrelse. Ungdomsskoler og videregående skoler er gjennomgående større enn barneskoler og 1-10 skoler. Tabell 6.7 viser forskjeller etter skolestørrelse.

Tabell 6.7 Hvordan synes du balansen er mellom pedagogisk ledelse og administrativ ledelse i ditt arbeid som rektor? Etter skolestørrelse

Hvordan synes du balansen er mellom pedagogisk ledelse og administrativ ledelse i ditt arbeid som rektor?					
	De minste	De mellom- store	De største	Alle 2013	Alle 2010
Hovedvekten ligger på administrativ ledelse	65 %	53 %	50 %	55 %	59 %
Det er tilnærmet balanse mellom pedagogisk og administrativ ledelse	32 %	42 %	46 %	40 %	35 %
Hovedvekten ligger på pedagogisk ledelse	3 %	5 %	4 %	4 %	6 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Uvektet antall (N=)	158	218	157	533	702

Forskjellen mellom de minste skolene på den ene siden og de mellomstore og største på den andre er statistisk signifikant. Å være rektor på en liten skole gir med større sannsynlighet en overvekt på administrativ ledelse sammenliknet med en stor skole der betydelig flere mener det er balanse mellom funksjonene i rektorrollen. Det henger trolig sammen med at de administrative oppgavene kan deles på flere i store skoler enn i små.

6.5 Halvparten av skolene er «ganske fornøyd» med skoleeier

På samme måte som i 2010 er rektorene spurt om hvor fornøyd eller misfornøyd de er med styringen av skolesektoren i sin kommune eller fylkeskommune. Tabell 6.8 viser at det er en klar overvekt på den positive

siden i vurderingene, selv om bare ni prosent sier seg svært fornøyd. På den andre siden er det bare 13 prosent som er misfornøyd og av disse nesten ingen som er svært misfornøyd.

Tabell 6.8 Tilfredshet med styringen av skolesektoren? Etter kommunestørrelse.

Alt i alt, hvor fornøyd eller misfornøyd er du med styringen av skolesektoren i din fylkeskommune/kommune?						
	Under 3000	3000 - 9999	10.000 - og mer	Fylkeskommune	Alle 2013	Alle 2010
Svært misfornøyd	3 %	2 %	1 %	3 %	2 %	1 %
Ganske misfornøyd	20 %	16 %	8 %	10 %	11 %	13 %
Verken fornøyd eller misfornøyd	35 %	40 %	27 %	25 %	31 %	23 %
Ganske fornøyd	35 %	37 %	52 %	55 %	47 %	50 %
Svært fornøyd	6 %	6 %	13 %	6 %	9 %	13 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Uvektet antall (N=)	62	117	255	101	535	662

Selv om helhetsbildet av rektorenes vurderinger er positivt, har det funnet sted en negativ utvikling over tid. Færre er fornøyd, mens andelen som er nøytrale i sin vurdering, har økt fra 23 til 31 prosentpoeng, som er en klart signifikant endring. Det er også en tydelig forskjell mellom skoler i små og mellomstore kommuner på den ene siden og store kommuner og fylkeskommuner på den andre. Mens 65 prosent av rektorene i de største kommunene er fornøyd og bare ni prosent er misfornøyd, er 41 prosent av rektorene i de minste kommunene fornøyd og 23 prosent misfornøyd. Dette er et ganske klart vitnesbyrd om de utfordringene en del små kommuner står overfor.

Det er også geografiske variasjoner i tilfredshet, og Oslo og Akershus kommer ut med de mest positive tallene, mens Midt- og Nord Norge har de minst positive. Dette henger imidlertid sammen med kommunestørrelse. Oslo og Akershus har ingen små kommuner, mens disse er særlig godt representert fra Sørlandet og nordover langs kysten. Når vi tar dette forholdet med i betraktningen, forsvinner forskjellen mellom landsdelene.

6.6 Oppsummering

Praktisk talt alle rektorer mener at det er godt tilrettelagt for at lærerne på deres skole kan gjøre en god jobb, men hovedvekten ligger på svaralternativet «ganske godt», som 60 prosent krysser av for. Dette bildet har vært stabilt over tid når vi sammenlikner med tilsvarende spørsmål som ble stilt i 2010. Bildet gjelder på tvers av skoletyper og størrelse. Den eneste forskjellen vi finner er at rektorene i Oslo og Akershus er noe mer positive enn landsgjennomsnittet.

61 prosent av rektorene i grunnskolen har høyere utdanning av lavere grad, tilsvarende adjunkt, cand. mag. eller lignende. Tallene var tilsvarende i 2010. Av rektorene i videregående skole har 62 prosent høyere utdanning av høyere grad, slik det også var i 2010. Her synes det imidlertid som om nye ledere uten pedagogisk bakgrunn i økende grad får innpass.

Andelen av rektorene som har formell utdanning i organisasjon og ledelse har økt, slik at hver tredje nå har slik utdanning tilsvarende minst 60 studiepoeng, mot hver fjerde for tre år siden.

Fire av ti rektorer delegerer pedagogiske lederoppgaver til andre ledere ved skolen. Dette er særlig aktuelt på store skoler og i videregående opplæring.

Rektorenes svar på fire spørsmål som er hentet fra OECD-undersøkelsen TALIS stemmer med ett lite unntak godt med hva vi fant for tre år siden. Det er imidlertid flere nå enn før som bruker elevresultater i arbeidet med å utvikle skolens mål for opplæringen, noe som rimer godt med det økte fokuset på tester og prøver. Rektorene i Oslo og Akershus utmerker seg ved å være særlig opptatt av dette.

Det er de administrative oppgavene som veier tyngst i rektorenes arbeid. 55 prosent svarer at hovedvekten ligger på administrative oppgaver, mens bare 4 prosent mener de pedagogiske oppgavene veier tyngst. Over tid har det imidlertid blitt litt bedre balanse mellom oppgavene. Det er særlig i barneskoler og 1-10 skoler at det administrative dominerer og det gjelder også i små skoler.

Det er generelt ganske god tilfredshet med skoleeiers styring av sektoren, men få er svært fornøyd. Halvparten oppgir at de er ganske fornøyd, mens en av tre verken er fornøyd eller misfornøyd. Over tid har det funnet sted en dreining i negativ retning ved at flere er nøytrale i sin vurdering, mens færre er positive. Rektorer i små og mellomstore kommuner er mindre fornøyd enn i store kommuner og fylkeskommuner.

7 Manifest mot mobbing

«Manifest mot mobbing» er et forpliktende samarbeid for et godt lærings- og oppvekstmiljø. Spørsmålene i denne delen av undersøkelsen skal gi en oversikt over og synliggjøre aktiviteter og arbeid som gjøres lokalt på skoler og av skoleeiere. De fleste av spørsmålene gjelder bruk av ulike former for informasjon og materiell mot mobbing som er benyttet. Enkelte av spørsmålene er de samme som er stilt i tidligere undersøkelser, men tallene er ikke direkte sammenliknbare fordi det da ble stilt et innledende spørsmål om kjennskap til satsningen «Bedre læringsmiljø» som ikke er stilt denne gangen. I den grad det er mulig skal vi likevel forsøke å sammenlikne tallene.

7.1 Materiellet når praktisk talt alle

Skoler og skoleeiere ble bedt om å krysse av for hvilke former for informasjon og materiell mot mobbing de har benyttet. Tabell 7.1 viser hvor stor andel som har benyttet de ulike ressursene, hvor mange som har benyttet minst en form for materiell og hvor mange typer materiell som i gjennomsnitt er benyttet. Det er bare seks prosent av skolene og en enkelt fylkeskommune som ikke har krysset av for bruk av noen av ressursene. Bruken er noe mer utbredt i grunnskolen enn i videregående skole, mens det ikke er noen forskjell av betydning mellom de tre typene grunnskoler. Bruken er litt høyere blant skoleeiere enn blant skoler. 53 prosent av skolene har krysset av for bruk av fagstoff, rapporter og artikler, flest barneskoler og færrest av de videregående skolene. Andelen er omtrent den samme blant skoleeierne. Dette er stoff som de ikke nødvendigvis bare har funnet på Utdanningsdirektoratets hjemmesider hvor mange av de øvrige ressursene befinner seg. Det kan gjelde andre nettstedet og programmer mot mobbing og uønsket atferd. Det gir derfor ikke mening å sammenlikne denne prosentandelen med de vi finner for nettressursene som ligger på direktoratets sider.

51 prosent av skolene og 61 prosent av skoleeierne har benyttet veilederen for arbeid mot mobbing. Dette gjelder drøyt halvparten av grunnskolene og hver tredje videregående skole. Nettressursen for bedre læringsmiljø benyttes av halvparten av grunnskolene, 28 prosent av de videregående skolene og to av tre skoleeiere. Omtrent halvparten av grunnskolene, hver fjerde videregående skole og tre av fire skoleeiere, har brukt nettsiden for «Manifest mot mobbing». Det er for denne nettressursen vi finner størst forskjeller mellom de ulike brukergruppene.

«Mal for vedtak» brukes av halvparten av grunnskolene, hver fjerde videregående skole og 41 prosent av skoleeierne. Nettressursen mot digital mobbing, «Du bestemmer», brukes av 41 prosent av skolene og 56 prosent av skoleeierne. «Godt skolemiljø», som er en oversikt over ansvar og roller i arbeidet med elevens psykososiale miljø, har omtrent samme bruksandel på tvers av brukergruppene med mellom 35 og 50 prosent. Ressurshæftet om seksuell trakassering brukes ved bare seks prosent av skolene og av 10 prosent av skoleeierne. Her har de videregående skolene og fylkeskommunene høyere bruksandel enn grunnskolene og kommunene. «Eksemplet Emma» har omtrent samme bruksandel, men her er det omvendt, slik at grunnskoler og kommuner har brukt det mest.

Tabell 7.1 Andel som har benyttet ulike former for materiell i forbindelse med «Manifest mot mobbing»

	Barne- skole	1-10 skole	Ung- doms- skole	Videre- gående	Alle skoler	Kom- muner	Fylkes- kom- muner	Alle skole- eiere
Fagstoff; rapporter, artikler, annen litteratur	57 %	53 %	47 %	43 %	53 %	51 %	63 %	52 %
Veileder for arbeidet mot mobbing	53 %	52 %	55 %	35 %	51 %	63 %	50 %	61 %
Nettressursen for Bedre læringsmiljø (www.udir.no/laringsmiljo /bedrelaringsmiljo)	52 %	49 %	49 %	28 %	48 %	68 %	69 %	68 %
Nettsiden for Manifest mot mobbing (www.udir.no/mm)	53 %	49 %	43 %	24 %	47 %	77 %	69 %	76 %
Mal for vedtak	50 %	52 %	51 %	27 %	47 %	43 %	31 %	41 %
Nettressurs mot digital mobbing (www.dubestemmer.no)	39 %	50 %	43 %	30 %	41 %	56 %	56 %	56 %
Godt skolemiljø (oversikt over ansvar og roller i arbeidet med elevens psykososiale miljø)	35 %	34 %	43 %	42 %	37 %	42 %	50 %	43 %
Ressurshfte om seksuell trakassering og kjønnsrelatert mobbing	5 %	3 %	5 %	12 %	6 %	9 %	19 %	10 %
Eksemplet Emma (caseoppgave om krenkelser i skolen)	5 %	9 %	9 %	3 %	6 %	10 %	6 %	9 %
Ingen nettressurser benyttet	6 %	5 %	4 %	11 %	6 %	0 %	6 %	1 %
Gj. snittlig antall nettressurser benyttet	3,50	3,52	3,46	2,44	3,36	4,18	4,13	4,17
Uvektet antall (N=)	266	95	80	105	546	87	16	103

Det ble stilt tilsvarende spørsmål om bruken av tre av disse ressursene også høsten 2012 (Vibe og Hovdhaugen 2012:47) og våren 2010 (Vibe og Sandberg 2010:64). Det gjelder nettsiden «Manifest mot mobbing», «Du bestemmer», som er en digital nettressurs mot mobbing, og ressursheftet om seksuell trakassering. Vi kan imidlertid ikke sammenlikne tallene direkte. Tidligere ble respondentene først spurt om de kjente til satsningen «Bedre læringsmiljø». I 2012 svarte 77 prosent av skolene og 88 prosent av skoleeierne bekreftende på dette, og disse ble så spurt om de hadde brukt materiell fra satsningen. 66 prosent av skolene og 76 prosent av skoleeierne som kjente satsningen, hadde benyttet materiell. Det betyr at halvparten av skolene (77 % x 66 %) og to av tre skoleeiere (88 % x 76 %) hadde benyttet slikt materiell. Våren 2010 var det bare hver tredje skole og 42 prosent av skoleeierne som svarte at de kjente til satsningen og at de hadde brukt materiell. Disse ble så spurt om hva slags materiell de hadde benyttet. I 2013 er alle skoler og skoleeiere spurt om hva slags materiell de har benyttet uten noe innledende spørsmål om kjennskap og bruk.

Høsten 2012 svarte 64 prosent av skolene og 80 prosent av skoleeierne at de hadde brukt nettsiden for «Manifest mot mobbing», men dette gjelder altså dem som først hadde svart at de kjente til og hadde benyttet materiell fra satsningen «Bedre skolemiljø». Dette tilsvarer 36 prosent av alle skoler og 60 prosent av alle skoleeiere høsten 2012, mot henholdsvis 47 prosent av skolene og 76 prosent av skoleeierne høsten 2013 (tabell 7.1). Det vi må spørre oss om, er om denne økningen er reell eller om den skyldes at vi nå har spurt alle, mens halvparten av skolene og hver tredje skoleeier ikke fikk disse spørsmålene høsten 2012. En

tydelig indikasjon på at vi har nådd flere faktiske brukere av materiell med våre spørsmål nå enn i 2012, er at det er bare seks prosent av skolene og knapt noen skoleeier som ikke har krysset av for minst én ressurs.

Høsten 2012 var andelen av skolene som hadde benyttet «Du bestemmer» 43 prosent for skolene og 39 prosent for skoleeierne, men dette gjelder altså bare dem som kjente til og hadde benyttet materiell fra satsningen «Bedre skolemiljø». Det tilsvarer 23 prosent av alle skoler og 29 prosent av alle skoleeiere. En tilsvarende beregning ble også gjort våren 2010. Da kom vi fram til at 16 prosent av skolene og 18 prosent av skoleeierne hadde benyttet dette materialet. Høsten 2013 er andelen henholdsvis 41 prosent av skolene og 56 prosent av skoleeierne (tabell 7.1). Her synes vi forskjellene i andel har økt så mye over tid at det må dreie seg om en reell vekst i bruken, også når vi tar forbehold for at spørsmålene ikke er stilt på samme måte.

Høsten 2012 var andelen av skolene som hadde benyttet ressursheftet om seksuell trakassering ni prosent for skolene og 16 prosent for skoleeierne, men dette gjelder altså bare dem som kjente til og hadde benyttet materiell fra satsningen «Bedre skolemiljø». Det tilsvarer 4,5 prosent av alle skoler og 12 prosent av alle skoleeiere. En tilsvarende beregning ble også gjort våren 2010. Da kom vi fram til at sju prosent av skolene og en tilsvarende andel av skoleeierne hadde benyttet dette materialet. Høsten 2013 er andelen henholdsvis seks prosent av skolene og 10 prosent av skoleeierne (tabell 7.1). Her ser det ikke ut til å ha vært noen endring av betydning i andelen som bruker ressursen.

7.2 Flere setter i verk konkrete tiltak

Skoler og skoleeiere er spurt om de har gjennomført lokale arrangementer og eventuelt vedtatt og satt i verk konkrete tiltak for å styrke det langsiktige arbeidet mot mobbing. Spørsmålene knyttes til «Manifest mot mobbing»

Tabell 7.2 Gjennomføring av lokale arrangementer i forbindelse med «Manifest mot mobbing» sin kampanje i uke 36.

Ble det gjennomført lokale arrangement på din skole (i din kommune/fylkeskommune) i forbindelse med «Manifest mot mobbing» sin kampanje i uke 36 nå i høst?					
	Ja	Nei	Vet ikke	Sum	Uvektet antall (N=)
Barneskole	40 %	59 %	1 %	100 %	263
1-10 skole	34 %	66 %	0 %	100 %	91
Ungdomsskole	32 %	68 %	0 %	100 %	78
Videregående	6 %	92 %	2 %	100 %	99
Alle skoler	34 %	66 %	1 %	100 %	531
Kommune	47 %	41 %	11 %	100 %	87
Fylkeskommune	19 %	50 %	31 %	100 %	16
Alle skoleeiere	43 %	43 %	15 %	100 %	103

34 av skolene og 43 prosent av skoleeierne oppgir at det er gjennomført arrangementer i forbindelse med «Manifest mot mobbing» sin aksjonsuke. Andelen er høyest for barneskolene og lavest for de videregående skolene. Andelen er fire prosentpoeng lavere for skolenes del enn det tilsvarende spørsmål viste høsten 2012, men denne endringen er ikke stor nok til å være statistisk signifikant. Det vi kan fastslå, er at det i hvert fall ikke er flere som gjennomførte slike arrangementer i 2013 enn i 2012. Med unntak for 1-10 skolene er andelen lavere ved alle skoleslag i 2013 enn i 2012. Andelen av skoleeierne som rapporterer om arrangementer er nøyaktig den samme som i 2012. Her er det grunn til å merke seg at en del skoleeiere ikke er i stand til å svare på dette spørsmålet. Andelen blant skoleeierne som ikke svarer på spørsmålet har sunket fra 21 prosent siden 2012. Selv om vi ikke kan registrere noen økning i andel som gjennomfører arrangementer, kan dette likevel kanskje tolkes som at skoleeierne følger noe bedre med i hva som foregår.

Skoler og skoleeiere er også spurt om det er vedtatt og/eller gjennomført konkrete tiltak for å styrke arbeidet mot mobbing i forbindelse med årets «Manifest mot mobbing». Dette spørsmålet knyttes ikke direkte til kampanjen i uke 36, noe som heller ikke ville være naturlig. Vi vil dessuten tro at skoler og skoleeiere som

har vedtatt eller iverksatt tiltak, vil svare ja på et slikt spørsmål, selv om det ikke behøver å være knyttet til denne aksjonen. Andelene som har gjort dette, viser seg å være betydelig høyere enn andelen som gjennomførte arrangementer i uke 36. Det er egentlig ikke overraskende fordi vi må anta at dette arbeidet foregår uavhengig av manifeste og kampanjer ved mange skoler og hos skoleeiere.

Tabell 7.3 Vedtak om og gjennomføring av konkrete tiltak i forbindelse med «Manifest mot mobbing».

Har det i forbindelse med årets «Manifest mot mobbing» blitt vedtatt og/eller gjennomført konkrete tiltak på din skole (i din kommune/fylkeskommune) for å styrke det langsiktige arbeidet mot mobbing?					
	Ja	Nei	Vet ikke	Sum	Uvektet antall (N=)
Barneskole	55 %	45 %	1 %	100 %	263
1-10 skole	47 %	52 %	1 %	100 %	91
Ungdomsskole	45 %	55 %	0 %	100 %	78
Videregående	29 %	68 %	3 %	100 %	100
Alle skoler	49 %	50 %	1 %	100 %	532
Kommune	57 %	34 %	9 %	100 %	87
Fylkeskommune	31 %	50 %	19 %	100 %	16
Alle skoleeiere	53 %	36 %	11 %	100 %	103

Akkurat som for arrangementer i uke 36, ser vi at barneskolene er de mest aktive og de videregående skolene minst aktive også når det gjelder vedtak og gjennomføring av konkrete tiltak, men de videregående skolene legger betydelig mer vekt på konkrete tiltak enn på arrangementer.

Det er ikke nødvendigvis slik at det er de samme som har gjort vedtak og gjennomført konkrete tiltak som også har gjennomført lokale arrangementer. Det framgår av tabell 7.4.

Tabell 7.4 Gjennomføring av lokale arrangementer i forbindelse med «Manifest mot mobbing» sin kampanje i uke 36 og vedtak om og gjennomføring av konkrete tiltak i forbindelse med «Manifest mot mobbing».

	Begge deler	Bare tiltak	Bare arrangement	Ingen av delene	Sum	Uvektet antall (N=)
Barneskole	30 %	24 %	10 %	35 %	100 %	263
1-10 skole	20 %	26 %	14 %	40 %	100 %	91
Ungdomsskole	19 %	26 %	13 %	42 %	100 %	78
Videregående	5 %	25 %	2 %	69 %	100 %	99
Alle skoler	24 %	25 %	10 %	41 %	100 %	531
Kommune	36 %	21 %	12 %	31 %	100 %	87
Fylkeskommune	6 %	25 %	13 %	56 %	100 %	16
Alle skoleeiere	31 %	22 %	12 %	35 %	100 %	103

Vi ser at til sammen 59 prosent av skolene og 65 prosent av skoleeierne må kunne defineres som aktive i arbeidet mot mobbing ved at de enten har gjennomført lokale arrangementer i kampanjeuka eller vedtatt og/eller gjennomført konkrete tiltak. Barneskolene er mer aktive enn de videregående skolene og kommunene mer aktive enn fylkeskommunene. Vi finner ikke noen systematiske forskjeller etter skolestørrelse og geografi.

7.3 Ett enkeltvedtak pr 100 elever i grunnskolen

Skolene er bedt om å oppgi hvor mange enkeltvedtak de gjorde på bakgrunn av at en elev eller forelder ba om tiltak vedrørende det psykososiale miljøet (opplæringsloven § 9a-3 tredje ledd) skoleåret 2012/13. I tabell 7.5 skiller vi mellom de fire skoleslagene.

Tabell 7.5 Hvor mange enkeltvedtak gjorde skolen på bakgrunn av at en elev eller forelder ba om tiltak vedrørende det psykososiale miljøet (opplæringsloven § 9a-3 tredje ledd) skoleåret 2012/13 (forrige skoleår)?

	Barneskole	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoler
Ingen	33 %	33 %	19 %	59 %	34 %
1 - 2	33 %	36 %	42 %	24 %	34 %
3 - 5	24 %	19 %	26 %	15 %	22 %
Flere enn 5	9 %	13 %	14 %	2 %	10 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gj.snitt	2,28	2,38	2,82	1,07	2,,22
Vedtak pr 100 elever	1,16	1,23	0,95		1,05
Uvektet antall (N=)	263	91	79	100	533

Det gjøres flest enkeltvedtak på ungdomsskolene, 2,82 i gjennomsnitt, og færrest på de videregående skolene (1,07). Her må det imidlertid tas hensyn til elevtallet på skolen. Da ser vi at det ikke er noen statistisk signifikant forskjell mellom de tre grunnskoleslagene, som varierer mellom 0,95 og 1,23 vedtak pr 100 elever. For de videregående skolene har vi ikke sikre nok elevtall til å kunne foreta en tilsvarende beregning. Vi vet likevel at det gjennomsnittlige elevtallet er langt høyere her enn i grunnskolen, anslagsvis 400 pr skole mot ca 220 for grunnskolene. Det betyr i så fall at det gjøres bare ett vedtak pr 400 elever i videregående skoler. Vi er imidlertid usikre på om vi her har å gjøre med en underrapportering fra de videregående skolenes side. Tidligere undersøkelser har nemlig vist at de videregående skolene mottar omtrent like mange henvendelser om det psykososiale miljøet som grunnskolene (Vibe og Hovdhaugen 2012:50). Disse tallene er imidlertid også beheftet med usikkerhet ved at det ikke skiller mellom skoler som ikke har mottatt noen henvendelser og de som har mottatt færre enn fem. Når vi ser på antall vedtak pr 100 elever i grunnskolene, finner vi ingen forskjeller etter landsdel. Vi finner imidlertid at mellomstore skoler har flere vedtak pr 100 elever enn små og store skoler og at private skoler har færre vedtak pr 100 elever enn offentlige skoler.

7.4 Oppsummering

Skoleeiere og skoler er spurt om bruk av materiell i forbindelse med satsningen «Manifest mot mobbing». Praktisk talt alle skoler og skoleeiere har brukt en eller flere av de ni tilgjengelige ressursene som nevnes. Flest av skolene, 53 prosent, har imidlertid brukt fagstoff, rapporter, artikler og annen litteratur og dette er materiell som ikke nødvendigvis begrenser seg til det som Utdanningsdirektoratet har gjort tilgjengelig spesielt med tanke på «Manifest mot mobbing». Omtrent halvparten av skolene peker dessuten på Veileder for arbeidet mot mobbing, nettressursen «Bedre læringsmiljø», nettstedet «Manifest mot mobbing» og Mal for vedtak. Skoleeiere har gjennomgående noe mer utstrakt bruk av slike ressurser enn skoler, og blant skolene er det barneskolene som har den høyeste bruken og de videregående skolene den laveste.

34 prosent av skolene og 43 prosent av skoleeierne oppgir at det er gjennomført arrangementer i tilknytning til «Manifest mot mobbing» sin kampanje i uke 36. 49 prosent av skolene og 53 prosent av skoleeierne har gjort vedtak om eller satt i verk konkrete tiltak i arbeidet mot mobbing. Når vi kombinerer disse opplysningene, finner vi at 59 prosent av skolene og 65 prosent av skoleeierne må kunne defineres som aktive i arbeidet mot mobbing ved at de enten har deltatt i kampanjen mot mobbing i uke 36, eller har vedtatt eller gjennomført konkrete tiltak i arbeidet mot mobbing.

I gjennomsnitt fattes det ved hver skole 2,22 enkeltvedtak på bakgrunn av at en elev eller forelder bad om tiltak vedrørende det psykososiale miljøet (opplæringsloven § 9a-3 tredje ledd) skoleåret 2012/13. Det fattes flest slike vedtak i ungdomsskoler og færrest i de videregående skolene. Når vi tar hensyn til variasjonen i elevtall finner vi at det fattes omtrent ett enkeltvedtak pr 100 elever i grunnskolen. Tallet for videregående skoler er bare en brøkdel av dette, men siden vi ikke kjenner elevtallet i hver enkelt skole, kan vi ikke oppgi et eksakt tall.

8 Rådgivning i grunnopplæringen

I Forskrift til Opplæringsloven kap 22, §22-4 påpekes skoleeiers og skolens ansvar, knyttet til elevens rett til nødvendig rådgiving. Utdanningsdirektoratet ønsker bedre kjennskap til hvordan skoleeier og skoler ivaretar dette ansvaret, gjennom måten en planlegger, organiserer og støtter opp om skolens arbeid med rådgiving på. Dette gjelder spesialpedagogisk veiledning så vel som rådgiving innen utdannings- og yrkesveiledning. Utdanningsdirektoratet ønsker å vite mer om skoleeiers og skoleleders rolle knyttet til kompetanseutvikling innen rådgiving, samt i hvilken grad Utdanningsdirektoratets anbefalinger legges til grunn ved ansettelse og kompetanseutvikling.

8.1 Skoleeiers ulike roller i rådgivningsarbeidet

Skoleledere og skoleeiere er bedt om å ta stilling til seks utsagn om skoleeiers rolle og ansvar knyttet til rådgiving på ungdomstrinnet og i videregående skole. Vi skal nå presentere svarene og bryter materialet ned på tre skoletyper og i tillegg kommuner og fylkeskommuner. Tabellene viser prosentfordeling på hver svarkategori og, for å gjøre sammenlikningen enklere, en gjennomsnittsverdi der svarskalaen går fra 1 «Ikke i det hele tatt» til 5 «I stor grad». Gjennomsnittsverdien 3 vil da tilsvare «I noen grad».

Tabell 8.1 Skolenes rådgiving inngår som en del av skoleeiers planverk.

Skolenes rådgiving inngår som en del av skoleeiers planverk							
	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleeiere
Ikke i det hele tatt	6 %	4 %	2 %	4 %	5 %	0 %	4 %
I liten grad	20 %	15 %	2 %	14 %	20 %	0 %	17 %
I noen grad	27 %	32 %	27 %	28 %	38 %	19 %	35 %
I nokså stor grad	31 %	25 %	39 %	31 %	21 %	31 %	23 %
I stor grad	17 %	24 %	31 %	23 %	15 %	50 %	21 %
Sum	100 %	101 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	3,3	3,5	4,0	3,5	3,2	4,3	3,4
Uvektet antall (N=)	89	76	98	263	84	16	100

Det første utsagnet (tabell 8.1) gjelder rådgiving som en del av skoleeiers planverk. Vi ser at alle respondentgrupper gir svar som i gjennomsnitt ligger over 3 på svarskalaen, det vil si at det er flere som svarer «I nokså stor grad» eller «I stor grad» enn «Ikke i det hele tatt» og «I liten grad». Det går et hovedskille mellom grunnskolen og videregående, både for skolene og skoleeier. Fylkeskommunene er de som i størst grad bekrefter utsagnet, mens kommunene er de mest forbeholdne. Det er også en liten forskjell mellom 1-10 skolene og ungdomsskolene ved at 1-10 skolene er det mest forbeholdne. Vi skal i det følgende se at dette svarmønsteret går igjen for alle seks utsagn. Det som varierer er graden av bekreftelse av utsagnene, mens forskjellene mellom de fem respondentgruppene opprettholdes.

Tabell 8.2 Skoleeier er en pådriver i skolenes arbeid med rådgiving.

Skoleeier er en pådriver i skolenes arbeid med rådgiving							
	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleiere
Ikke i det hele tatt	18 %	6 %	2 %	10 %	7 %	0 %	6 %
I liten grad	27 %	31 %	12 %	24 %	29 %	0 %	24 %
I noen grad	31 %	35 %	38 %	34 %	38 %	0 %	32 %
I nokså stor grad	19 %	21 %	31 %	23 %	18 %	50 %	23 %
I stor grad	6 %	7 %	17 %	9 %	8 %	50 %	15 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	2,7	2,9	3,5	3,0	2,9	4,5	3,2
Uvektet antall (N=)	89	76	97	262	84	16	100

Tabell 8.2 gjelder i hvilken grad skoleeier er en pådriver i skolenes arbeid med rådgiving. Vi ser at det her er betydelig forskjell mellom respondentgruppene i deres vurdering. Mens bare hver fjerde av 1-10 skolene og kommunene svarer «I nokså stor grad» eller «I stor grad», gjelder dette samtlige fylkeskommuner. 36 prosent av kommunene mener at de ikke i det hele tatt eller i liten grad er pådrivere, mens 45 prosent av 1-10 skolene og 37 prosent av ungdomsskolene har denne oppfatningen av sin skoleeier. Vi ser at også de videregående skolene har en betydelig mindre positiv vurdering av sin skoleeier som pådriver enn det fylkeskommunene selv har.

Tabell 8.3 Skoleeier har en rolle knyttet til skolers kontakt med hverandre (for eksempel skolebesøk knyttet til faget utdanningsvalg).

Skoleeier har en rolle knyttet til skolers kontakt med hverandre (for eksempel skolebesøk knyttet til faget utdanningsvalg)							
	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleiere
Ikke i det hele tatt	24 %	17 %	6 %	17 %	15 %	0 %	12 %
I liten grad	32 %	29 %	16 %	27 %	23 %	6 %	20 %
I noen grad	16 %	26 %	22 %	21 %	21 %	6 %	18 %
I nokså stor grad	11 %	15 %	36 %	19 %	24 %	38 %	27 %
I stor grad	17 %	13 %	20 %	16 %	17 %	50 %	22 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	2,7	2,8	3,5	2,9	3,1	4,3	3,3
Uvektet antall (N=)	88	77	97	262	83	16	99

Skolebesøk i faget utdanningsvalg betyr at ungdomsskoleelever er på videregående skole i et visst antall dager og krever betydelig koordinering. Svarmønsteret i tabell 8.3, som gjelder skoleeiers rolle knyttet skolers kontakt med hverandre, tilsvarer helt det vi har sett i de to foregående tabellene. Ytterpunktene er her på den ene siden fylkeskommunenes sterke understreking av dette som en del av deres rolle og på den andre siden grunnskolenes langt mer forbeholdne vurdering. Mens bare 28 prosent grunnskolene svarer «I nokså stor grad» eller «I stor grad», gjelder dette 56 prosent av de videregående skolene og 14 av 16 fylkeskommuner. Det er på den andre siden langt bedre samsvar mellom hva grunnskolene og kommunene svarer. Inntrykket av at rollen framheves betydelig sterkere på videregående nivå enn på grunnskolenivå er svært tydelig, samtidig som skoleeierne framhever rollen sterkere enn det skolene gjør.

Tabell 8.4 Skoleeier har en rolle knyttet til skolenes kontakt med arbeidslivet

Skoleeier har en rolle knyttet til skolenes kontakt med arbeidslivet							
	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleeiere
Ikke i det hele tatt	30 %	25 %	6 %	22 %	12 %	0 %	10 %
I liten grad	37 %	35 %	32 %	35 %	35 %	0 %	30 %
I noen grad	19 %	20 %	32 %	23 %	28 %	31 %	29 %
I nokså stor grad	11 %	15 %	18 %	14 %	20 %	44 %	24 %
I stor grad	5 %	6 %	12 %	7 %	5 %	25 %	8 %
Sum	101 %	101 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	2,3	2,5	3,0	2,5	2,7	3,9	2,9
Uvektet antall (N=)	89	76	97	262	85	16	101

Hovedforskjellen mellom tabell 8.4 og de tre foregående er at andelene som svarer «I nokså stor grad» eller «I stor grad» er betydelig lavere, mens forskjellene mellom respondentgruppene er de samme. Dette reflekterer nok at det er betydelig variasjon når det gjelder skolenes kontakt med arbeidslivet.

Fylkeskommunene erkjenner imidlertid i stor grad sitt ansvar for denne funksjonen, mens de videregående skolene er langt mer forbeholdne i sin vurdering av om dette er en viktig rolle for skoleeier. Forskjellen mellom grunnskoler og kommuner på den ene siden og det videregående nivået på den andre er også påtakelig. Det er slett ikke overraskende med tanke på at hovedmodellen for yrkesfagene innebærer prosjekt til fordypning samt opplæring i bedrift.

Tabell 8.5 gjelder skoleeiers rolle i å organisere nettverk og/eller samlinger for rådgivere. Her er det ikke like selvsagt at vi skal finne et så tydelig skille mellom de to nivåene som vi gjør for kontakten med arbeidslivet. Likevel mener 14 av 16 fylkeskommuner at de «I stor grad» har en rolle knyttet til dette mot bare 10 prosent av kommunene.

Tabell 8.5 Skoleeier har en rolle knyttet til nettverk og/eller samlinger for rådgivere

Skoleeier har en rolle knyttet til nettverk og/eller samlinger for rådgivere							
	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleeiere
Ikke i det hele tatt	17 %	11 %	2 %	11 %	9 %	0 %	7 %
I liten grad	30 %	23 %	9 %	21 %	16 %	0 %	13 %
I noen grad	22 %	34 %	27 %	27 %	43 %	6 %	37 %
I nokså stor grad	20 %	20 %	34 %	24 %	23 %	6 %	20 %
I stor grad	11 %	14 %	28 %	17 %	10 %	88 %	22 %
Sum	101 %	101 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	2,8	3,1	3,8	3,1	3,1	4,8	3,4
Uvektet antall (N=)	87	76	96	259	82	16	98

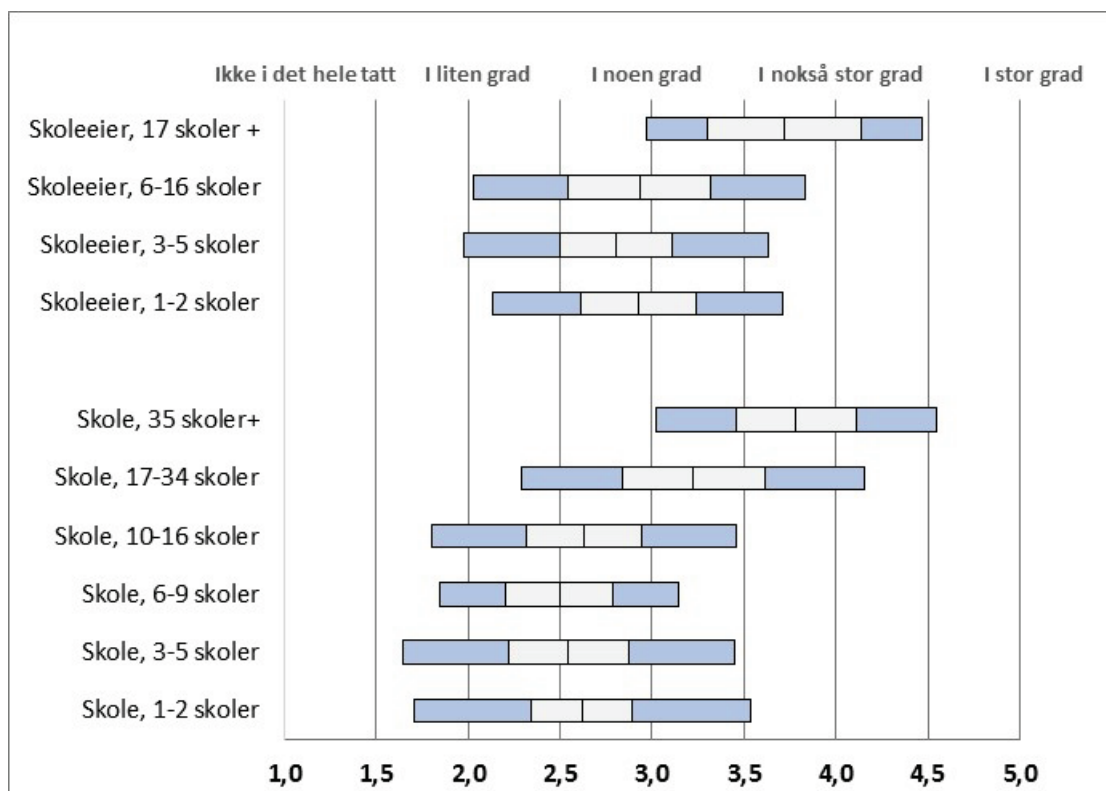
Også når det gjelder kompetanseutvikling innen rådgivning (tabell 8.6) ser vi en tydelig forskjell mellom de to nivåene i grunnopplæringen. Tre av fire fylkeskommuner ser på dette som i stor grad å være en del av deres roller, mot bare 18 prosent av kommunene, og igjen har skoleeier en klarere oppfatning av at dette er en rolle for dem enn hva skolene mener om skoleeiers forhold til oppgaven.

Tabell 8.6 Skoleeier har en rolle knyttet til kompetanseutvikling innen rådgiving

Skoleeier har en rolle knyttet til kompetanseutvikling innen rådgiving							
	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleeiere
Ikke i det hele tatt	17 %	11 %	2 %	11 %	6 %	0 %	5 %
I liten grad	26 %	24 %	9 %	21 %	13 %	6 %	12 %
I noen grad	24 %	38 %	28 %	29 %	29 %	0 %	25 %
I nokså stor grad	25 %	15 %	38 %	26 %	34 %	19 %	32 %
I stor grad	8 %	11 %	23 %	13 %	18 %	75 %	27 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	2,8	2,9	3,7	3,1	3,4	4,6	3,6
Uvektet antall (N=)	88	76	97	261	85	16	101

Et spørsmål det er naturlig å stille seg etter denne gjennomgangen av de seks spørsmålene om skoleeiers rolle i rådgivningen er om det er andre sider ved skoleeierne og skolene som kan ha betydning for hvordan skoleeiers rolle i forbindelse med rådgiving vurderes. Det mest nærliggende er størrelse og da tenker vi først og fremst på skoleeiers størrelse. For fylkeskommunene gir det sannsynligvis liten mening å trekke inn dette forholdet siden de alle er relativt store administrative enheter. For kommunene gir det adskillig større mening ettersom vi vet at innbyggertallet varierer fra noen hundre til over 600.000 og antallet offentlige grunnskoler fra en til 128. Vi vil derfor bruke antall offentlige grunnskoler som inndelingskriterium både for kommunene og for grunnskolene og vi vil holde de private grunnskolene utenfor, ettersom de ikke forholder seg til kommunen på samme måte som de offentlige.

Siden vi har sett at de seks utsagnene skolene og skoleeierne har tatt stilling til ser ut til å ha sammenfallende svarmønstre, har vi undersøkt dette nærmere og finner sterk samvariasjon i svarene. Vi finner positiv korrelasjon mellom samtlige seks variabler og korrelasjonskoeffisientene varierer mellom 0,48 og 0,72 for grunnskolene. Dette betyr at vi kan forenkle analysen ved å slå sammen de seks variablene til en variabel, som blir et gjennomsnitt av svarene på de seks enkeltutsagnene. I figur 8.1 har vi delt inn skolene og skoleeierne etter hvor mange offentlige grunnskoler det er i kommunen, og figuren gjengir gjennomsnittsverdien på indeksen for hver enkelt gruppe, med standardavvik og konfidensintervall. Den midterste vertikale streken på hver søyle markerer gjennomsnittsverdien på indeksen. De indre, lyse feltene gjengir den statistiske feilmarginen rundt dette gjennomsnittet, mens de ytre mørke feltene angir standardavviket. Vi kan dermed sammenlikne gjennomsnittsverdiene og se om det er forskjeller mellom gruppene. Når de indre lyse feltene for to søyler overlapper hverandre, er det ikke statistisk signifikant forskjell mellom gruppens gjennomsnittsverdi.

Figur 8.1 Indeks basert på seks enkeltutsagn som viser i hvilken grad skoleeier har en rolle i skolens rådgivningsarbeid. Offentlige grunnskolors og skoleeieres vurdering etter hvor mange offentlige grunnskoler det er i kommunen. Gjennomsnittsverdi med statistisk feilmarginal (lyst felt) og standardavvik (mørkt felt).

Figur 8.1 viser at det er en sammenheng mellom kommunestørrelse, her målt i antall offentlige grunnskoler i kommunen, og hvordan skoleledere og skoleeiere vurderer skoleeiers rolle i skolens rådgivningsarbeid, men det er først når vi kommer til de store kommunene at denne forskjellen gjør seg gjeldende. Det ser ikke ut til å spille noen rolle så lenge det er inntil ca. 15 skoler i kommunen. Det er dermed i de relativt få kommunene som har ekstra mange grunnskoler at skoler og skoleeiere vurderer skoleeiers rolle som mer betydningsfull. Målt på skolenivå ligger indeksverdien på mellom 2,50 og 2,63 for de fire gruppene med færrest grunnskoler i kommunene, mens den er 3,23 når det er mellom 17 og 34 skoler og 3,78 for skolene i de aller største kommunene. Hvis vi i stedet bruker de opprinnelige svarkategoriene for de seks utsagnene, betyr det at de fire gruppene med færre enn 17 skoler ligger omtrent midt mellom «I liten grad» og «I noen grad», mens skolene i de største kommunene ligger nær «I nokså stor grad». Det må sies å være en betydelig forskjell i vurdering av skoleeiers rolle i skolens rådgivningsarbeid. Vi ser at skoleeierne i de største kommunene har en vurdering av egen rolle som sammenfaller ganske godt med skolens vurdering.

Det er her på sin plass å knytte en kommentar til måten de seks enkeltutsagnene er formulert på og hvilken betydning det kan ha for tolkningen av resultatene. Fire av utsagnene starter med formuleringen «Skoleeier har en rolle...» Når man tar stilling til slike utsagn, kan det å ha en rolle tolkes på minst to ulike måter, en snever og en mer utvidet. Det er uansett rimelig å tolke utsagnet som at skoleeier er forpliktet til eller har som sin oppgave å ivareta bestemte funksjoner. Dette er den snevre tolkningen. Det er derimot ikke selvsagt at det å ha en rolle også betyr at skoleeier faktisk utfører de oppgavene som naturlig knyttes til rollen. Når vi tolker resultatene, må vi dermed ta høyde for at både skoleledere og skoleeiere kan ha tolket det å ha en rolle ulikt.

Skoleledere og skoleeiere ble også gitt anledning til å gi kommentarer knyttet til skoleeiers rolle i skolens rådgivningsarbeid i et åpent tekstfelt. Nedenfor gjengir vi de viktigste av disse kommentarene. Etter hver kommentar følger en parentes som angir hvem kommentaren kommer fra.

Det som blant annet framkom i kommentarene var at det arbeides i ulike former for nettverk:

Rådgivernettsverk med andre skoler (kommentar fra grunnskole).

Det jobbes med å bedre dette gjennom et tverrkommunalt nettverk (grunnskole).

Det er etablert en interkommunal gruppe som arbeider systematisk med dette området (kommune)

Koordinering av felles tiltak for flere skoler, f.eks Utdanningsmesse og KUPP (grunnskole).

Samarbeid mellom grunnskolen og videregående skole er også et tema flere framhever:

Deltar i rådgivernettsverk mellom grunnskole og vgs (kommune)

Samarbeid mellom grunnskole og VGS om utdanningsvalg/hospitering og utdanningsmesser (videregående)

Samarbeid mellom grunnskole og videregående, bla om inntak og spesialundervisning (kommune).

Sørge for gode overganger, ved å lage arenaer der rektorer fra grunnskole og vgs møtes. Drive "Talenter for framtida" i regi av fylkeskommunen (Det 13 årige skoleløpet) (grunnskole).

Overgangen fra skole til lærebedrift er også et tema som nevnes:

Opprettet stilling ved skolene som skal sikre at elever får læreplass etter endt Vg2 ("Fagopplæringskoordinator") (videregående skole).

Flere pekte også på arbeidet med kompetansebygging:

Alle rådgiverne på begge u-skoler har tatt videreutdanning i rådgiving, dekket av skoleeier (kommune).

Sørge for videreutdanning for rådgivere (kommune).

Vi har en rådgiver som manglet formell utdanning i faget, som tar 30 studiepoeng nå. Han er med i Kompetanse for kvalitet. (kommune).

Arrangerer videreutdanning i «Utdanningsvalg» sammen med HIBU.NO (Fylkeskommune).

Entreprenørskap og karrieresentre er også et tema som utløser kommentarer, i positiv så vel som negativ forstand:

Arbeid med entreprenørskap. Her er skoleeigar heilt fråværande.(grunnskole).

Finansierer og drifter karriereenheter (kommune/fylkeskommune).

Har laget plan for entreprenørskap for 4. - 9. trinn (kommune).

I forbindelse med partnerskap for karriereveiledning er det tilsatt en koordinator med ansvar for grunnopplæringen som helhet. Koordinatoren har ansvar for driften i de lokale veilederutvalgene (de har egen leder) (fylkeskommune).

Flere peker også på samarbeid med høgskoler forskningsmiljøer som vesentlig i rådgivingsarbeidet:

Forskningsbasert kartlegging av rådgivertjenesten (NTNU,Iris). Omvalgsforskning (oppdrag gitt til NTNU) (fylkeskommune).

Prosjekt sammen med Senter for IKT i utdanningen: Nettbasert veiledning (fylkeskommune).

I kommentarfeltet fikk vi også noen nyttige påminnelser om at private skoler står i en helt annen stilling enn de offentlige i denne sammenhengen:

Oppgavene ivaretas av skoleledelsen. I vårt tilfelle er skoleeier ikke kommunen, men skolens styre.

8.2 Skolenes arbeid med rådgiving

Skolene ble bedt om å ta stilling til seks påstander om sitt eget arbeid med rådgiving. Det er gjennomgående slik at skolene har en positiv vurdering av eget arbeid med rådgiving i den forstand at de fleste svarer at de «I nokså stor grad» eller «I stor grad» engasjerer seg. Tabell 8.7 er et godt eksempel på

dette ved at 83 prosent av skolene mener at rådgivning i «Nokså stor grad» eller «Stor grad» inngår i skolens planverk og dermed som en integrert del av virksomheten. Det er her ingen forskjell av betydning mellom de tre relevante skoleslagene.

Tabell 8.7. Rådgivningen inngår i skolens planverk, på en slik måte at rådgivningen er en integrert del av skolens virksomhet (foregår i fag, sees i sammenheng med faget utdanningsvalg o.l.)

	1-10 skole	Ungdomsskole	Videregående	Alle
Ikke i det hele tatt	0 %	2 %	2 %	1 %
I liten grad	4 %	1 %	2 %	3 %
I noen grad	13 %	8 %	19 %	14 %
I nokså stor grad	36 %	35 %	37 %	36 %
I stor grad	47 %	54 %	40 %	47 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	4,26	4,38	4,11	4,28
Uvektet antall (N=)	89	76	98	263

Tabell 8.8 gjelder det interne samarbeidet ved skolen mellom rådgiver og andre ansatte. Her svarer over halvparten av skolene at det «I stor grad» er et godt samarbeid, mens 35 prosent svarer «I ganske stor grad». Det er heller ikke her noen forskjell av betydning mellom skoleslagene.

Tabell 8.8 Det er et godt samarbeid mellom skolens rådgiver/e og andre ansatte i skolen om rådgivningen

	1-10 skole	Ungdomsskole	Videregående	Alle
Ikke i det hele tatt	0 %	1 %	2 %	1 %
I liten grad	2 %	0 %	1 %	1 %
I noen grad	10 %	10 %	8 %	10 %
I nokså stor grad	35 %	31 %	40 %	35 %
I stor grad	53 %	57 %	49 %	53 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	4,39	4,40	4,33	4,38
Uvektet antall (N=)	89	77	97	263

I tabell 8.9 svarer 59 prosent at de «I stor grad» har et godt samarbeid med relevante eksterne aktører, mens 29 prosent svarer «I nokså stor grad». Heller ikke her finner vi signifikante forskjeller mellom skoleslagene.

Tabell 8.9 Skolen har et godt samarbeid med relevante eksterne aktører (som PPT, barnevern ol), knyttet til sosialpedagogiske rådgivingsoppgaver

	1-10 skole	Ungdomsskole	Videregående	Alle
Ikke i det hele tatt	0 %	1 %	2 %	1 %
I liten grad	4 %	0 %	0 %	2 %
I noen grad	13 %	7 %	4 %	9 %
I nokså stor grad	26 %	35 %	29 %	29 %
I stor grad	57 %	57 %	65 %	59 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	4,36	4,47	4,55	4,43
Uvektet antall (N=)	89	77	97	263

Tabell 8.10 viser at to av tre skoler mener at de «I nokså stor grad» eller «Stor grad» har et godt samarbeid med andre skoler knyttet til utdannings- og yrkesrådgivningen. Her kan vi ane en forskjell mellom grunnskolene og de videregående skolene ved at de videregående ikke skårer fullt så høyt på denne faktoren som grunnskolene.

Tabell 8.10 Skolen har et godt samarbeid med andre skoler knyttet til utdannings- og yrkesrådgivningen

	1-10 skole	Ungdomsskole	Videregående	Alle
Ikke i det hele tatt	1 %	1 %	1 %	1 %
I liten grad	4 %	6 %	8 %	6 %
I noen grad	24 %	24 %	34 %	27 %
I nokså stor grad	37 %	35 %	32 %	35 %
I stor grad	34 %	33 %	26 %	32 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	3,99	3,90	3,77	3,94
Uvektet antall (N=)	89	77	97	263

Tabell 8.11 gjelder skolens samarbeid med arbeidslivet knyttet til rådgivningsarbeidet. 56 prosent mener at de «I nokså stor grad» eller «I stor grad» har et godt samarbeid med arbeidslivet om dette og forskjellene mellom skoleslagene er ubetydelige.

Tabell 8.11 Skolen har et godt samarbeid med arbeidslivet knyttet til utdannings- og yrkesrådgivningen

	1-10 skole	Ungdomsskole	Videregående	Alle
Ikke i det hele tatt	1 %	0 %	1 %	1 %
I liten grad	11 %	8 %	8 %	9 %
I noen grad	28 %	35 %	40 %	33 %
I nokså stor grad	34 %	38 %	31 %	34 %
I stor grad	26 %	19 %	20 %	22 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	3,73	3,68	3,61	3,64
Uvektet antall (N=)	89	77	97	263

Det siste utsagnet (tabell 8.12) gjelder nytte av samarbeid med karrieresentre. Her er variasjonen i svarene betydelig større. 46 prosent mener de «I nokså stor grad» eller «I stor grad» har hatt nytte av slikt samarbeid, mens 40 prosent svarer «Ikke i det hele tatt» eller «I liten grad». Vi ser at ungdomsskolene kommer mer positivt ut her enn de to andre skoleslagene.

Tabell 8.12 Skolen har nytte av samarbeid med et eller flere av de fylkesvise karrieresentrene

	1-10 skole	Ungdomsskole	Videregående	Alle
Ikke i det hele tatt	24 %	13 %	20 %	19 %
I liten grad	24 %	16 %	19 %	21 %
I noen grad	21 %	26 %	30 %	25 %
I nokså stor grad	21 %	29 %	19 %	23 %
I stor grad	11 %	16 %	12 %	13 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	2,74	3,19	2,84	2,93
Uvektet antall (N=)	87	75	92	254

Et spørsmål om nytten av samarbeid med karrieresenter vil nødvendigvis måtte henge sammen med om skolen i det hele tatt har tilgang til et slikt senter. En av tre skoler oppgir at de har tilgang til et slikt senter. Det som kanskje er mest overraskende i tabell 8.13 er at noen av skolene som oppgir at de ikke har tilgang til et karrieresenter samtidig oppgir at de «I noen grad», i «Nokså stor grad» og til og med «I stor grad» har hatt nytte av slikt samarbeid. Til sammen dreier det seg om 22 skoler. Hvordan dette skal tolkes, er ikke uten videre gitt. Svarene behøver imidlertid ikke være inkonsistente og kan henge sammen med hvordan man tolker «tilgang». Noen kan ha tolket spørsmålet om tilgang i en streng forstand, som fysisk tilgang eller direkte kontakt med personer som representerer slike sentre, mens andre kan ha inkludert tilgang gjennom nettressurser. Dermed kan svarkombinasjonen «Nei, har ikke tilgang» og «Skolen har nytte av samarbeid» bety at de bare har brukt nettressurser eller kontakt via nettet som ikke forutsetter fysisk tilgang til et karrieresenter.

Tabell 8.13 Skolen har nytte av samarbeid med et eller flere av de fylkesvise karrieresentrene. Etter tilgang til karrieresenter.

Skolen har nytte av samarbeid med et eller flere av de fylkesvise karrieresentrene	Tilgang til karrieresenter		
	Ja	Nei	Alle
Ikke i det hele tatt	6 %	44 %	19 %
I liten grad	15 %	30 %	21 %
I noen grad	32 %	12 %	25 %
I nokså stor grad	29 %	10 %	23 %
I stor grad	17 %	4 %	13 %
Sum	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	3,33	2,00	2,93
Uvektet antall (N=)	167	87	254
Prosent ja/nei	66 %	34 %	100 %

Tabell 8.13 viser ellers at det er delte meninger om nytten av samarbeidet blant skoler som har tilgang til et karrieresenter. Snaut halvparten av disse skolene mener at de «I nokså stor grad» eller «I stor grad» har nytte av samarbeidet, mens 21 prosent svarer «Ikke i det hele tatt» eller «I liten grad».

Vi har også sett nærmere på tilgangen til karrieresenter etter hva som kjennetegner skolen og finner betydelige ulikheter (tabell 8.14).

Tabell 8.14 Tilgang til karrieresenter etter fem egenskaper ved skolen.

Tilgang til karrieresenter			
Skolestørrelse:		Landsdel:	
De minste	48 %	Oslo og Akershus	88 %
De mellomstore	62 %	Østlandet	69 %
De største	82 %	Sør- og Vestlandet	55 %
Skoleslag:		Midt- og Nord-Norge	64 %
1-10 skoler	57 %	Folketall (grunnskoler):	
Ungdomsskoler	78 %	Under 3000	57 %
Videregående	64 %	3000-9999	62 %
Eierform:		10000-29999	59 %
Offentlig	69 %	30000-59999	64 %
Privat	14 %	60000 og mer	85 %

Andelen som oppgir at de har tilgang til slike tjenester øker med skolestørrelse. Ungdomsskolene er de som i størst grad oppgir at de har tilgang til et karrieresenter, noe som også henger sammen med at de er store sammenliknet med andre grunnskoler. Også kommunestørrelse har betydning, men her er det bare de største kommunene som skiller seg ut. Geografisk har Oslo og Akershus en særlig høy andel, mens den er lavest på Sør- og Vestlandet. Private skoler oppgir i liten grad at de har tilgang til karrieresenter.

8.3 Bare mindre rekrutteringsproblemer

Skoler og skoleeiere er bedt om å svare på hvordan de opplever rekrutteringssituasjonen når de trenger kvalifiserte søkere til ledige stillinger knyttet til sosialpedagogisk rådgivning eller utdannings- og yrkesrådgivning.

Tabell 8.15 Er det vanskelig å få kvalifiserte søkere til rådgiverstillinger?

Vi opplever det som vanskelig å få kvalifiserte søkere til ledige stillinger knyttet til sosialpedagogisk rådgivning							
	1-10 skole	Ungdoms skole	Videregående	Alle skoler	Kommune	Fylkeskommune	Alle skoleeiere
Ikke i det hele tatt	32 %	52 %	45 %	42 %	24 %	19 %	23 %
I liten grad	34 %	25 %	30 %	30 %	45 %	50 %	46 %
I noen grad	23 %	18 %	21 %	21 %	23 %	25 %	23 %
I nokså stor grad	7 %	4 %	3 %	5 %	6 %	6 %	6 %
I stor grad	3 %	1 %	1 %	2 %	2 %	0 %	2 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	2,12	1,77	1,85	1,95	2,17	2,18	2,18
Antall uvektet (N=)	83	76	98	257	85	16	101

Vi opplever det som vanskelig å få kvalifiserte søkere til ledige stillinger knyttet til utdannings- og yrkesrådgivning							
	1-10 skole	Ungdoms skole	Videregående	Alle skoler	Kommune	Fylkeskommune	Alle skoleeiere
Ikke i det hele tatt	34 %	51 %	42 %	41 %	27 %	19 %	25 %
I liten grad	31 %	29 %	31 %	30 %	45 %	50 %	46 %
I noen grad	25 %	18 %	22 %	22 %	21 %	25 %	22 %
I nokså stor grad	5 %	1 %	4 %	4 %	5 %	0 %	4 %
I stor grad	5 %	1 %	1 %	3 %	2 %	6 %	3 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	2,16	1,72	1,91	1,98	2,10	2,24	2,14
Antall uvektet (N=)	84	77	96	257	84	16	100

Hovedinntrykket er at det ikke er spesielt vanskelig å få kvalifiserte søkere til noen av de to typene rådgiverstillinger. Over 40 prosent av skolene svarer at det ikke er vanskelig i det hele tatt, mens 30 prosent svarer «I liten grad». Skoleeierne har en litt mindre optimistisk vurdering ved at en av fire svarer «Ikke i det hele tatt», mens nesten halvparten svarer «I liten grad». Det er en viss forskjell mellom skoleslagene slik at 1-10 skolene finner rekrutteringssituasjonen litt mer krevende enn gjennomsnittet, mens ungdomsskolene ser ut til å ha minst problemer. Vi har undersøkt nærmere om andre forhold kan ha betydning for hvordan rekrutteringssituasjonen oppleves. Det eneste vi finner av betydning er at store skoler har mindre problemer med rekruttering enn mellomstore og små, og dette gjelder spesielt rekruttering til sosialpedagogisk rådgivning. Ellers ser verken kommunestørrelse eller geografi ut til å slå ut i noen vesentlig grad.

8.4 Vilje til å heve kompetansen innenfor rådgivning

Skoler og skoleeiere er også spurt i hvilken grad de tar aktive grep for å heve skolenes kompetanse når det gjelder rådgivning (tabell 8.16).

Tabell 8.16 Tas det aktive grep for å heve kompetansen innenfor rådgivning?

Vi tar aktive grep for å heve skolen(e)s kompetanse når det gjelder sosialpedagogisk rådgivning							
	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleeiere
Ikke i det hele tatt	4 %	1 %	2 %	3 %	3 %	0 %	3 %
I liten grad	12 %	9 %	3 %	8 %	11 %	6 %	10 %
I noen grad	39 %	39 %	36 %	38 %	48 %	25 %	44 %
I nokså stor grad	32 %	34 %	39 %	35 %	23 %	38 %	26 %
I stor grad	13 %	16 %	20 %	16 %	15 %	31 %	17 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	3,38	3,52	3,72	3,53	3,36	3,94	3,44
Antall uvektet (N=)	87	77	98	262	83	16	99

Vi tar aktive grep for å heve skolen(e)s kompetanse når det gjelder utdannings- og yrkesrådgivning							
	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleeiere
Ikke i det hele tatt	4 %	1 %	1 %	2 %	2 %	0 %	2 %
I liten grad	9 %	9 %	4 %	8 %	10 %	0 %	8 %
I noen grad	35 %	33 %	28 %	33 %	37 %	0 %	31 %
I nokså stor grad	37 %	33 %	45 %	38 %	35 %	44 %	36 %
I stor grad	15 %	24 %	21 %	20 %	16 %	56 %	23 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	3,50	3,70	3,78	3,69	3,53	4,56	3,70
Antall uvektet (N=)	87	78	95	260	84	16	100

Bare et fåtall skoler og skoleeiere sier at det «Ikke i det hele tatt» eller «I liten grad» tas aktive grep for å heve kompetansen når det gjelder rådgivning. Det typiske her er å svare at det «I noen grad» eller «I nokså stor grad» tas slike grep, noe som gir et gjennomsnitt på ca 3,5 når vi bruker skalaen fra 1 «Ikke i det hele tatt» til 5 «I stor grad». Det ser ut til å satses noe mer på å heve kompetansen i utdannings- og yrkesrådgivning enn i sosialpedagogisk rådgivning og dette gjelder særlig fylkeskommunene.

Vi har også her sett etter systematiske forskjeller etter egenskaper ved skoler og skoleeiere når det gjelder graden av satsing for å heve kompetansen. Det eneste vi finner er at det satses mindre i de små 1-10 skoler enn i andre skoler, spesielt når det gjelder sosialpedagogisk rådgivning.

8.5 Kriterier og krav for ansettelser og kompetanseutvikling

Skoler og skoleeiere er bedt om å ta stilling til hva de legger til grunn som krav og kriterier når de skal ansette personer i rådgiverstillinger og når det tas initiativ til kompetanseutvikling.

Det generelle bildet fra tabell 8.17, som gjelder krav og kriterier ved ansettelse av rådgivere, er at det i noen eller nokså stor grad legges vekt på både anbefalte og veiledende krav og kriterier fra Utdanningsdirektoratet, i tillegg til at skoler og skoleeiere også legger vekt på krav og kriterier de selv har fastsatt. Det er en liten tendens til at skolene legger noe mer vekt på egne krav og kriterier enn på hva Utdanningsdirektoratet legger til grunn, mens kommunene legger litt mindre vekt på egne krav og kriterier. På den annen side svarer fylkeskommunene oftere «I stor grad» enn de andre gruppene. Vi skal dessuten merke oss at noen færre av kommunene har besvart disse spørsmålene enn de foregående. Det kan bety at de ikke opplever dem som relevante ved at de kanskje ikke er involvert i ansettelse av denne typen.

Tabell 8.17 Kriterier og krav som legges til grunn ved ansettelse av rådgivere. «Når vi ansetter personer som skal utføre rådgivingsoppgaver i skolen, legger vi følgende til grunn:»

Utdanningsdirektoratets anbefalte kompetansekrav							
	1-10 skole	Ungdoms -skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleeiere
Ikke i det hele tatt	6 %	1 %	4 %	4 %	1 %	0 %	1 %
I liten grad	14 %	5 %	11 %	11 %	10 %	0 %	9 %
I noen grad	31 %	38 %	41 %	36 %	39 %	27 %	37 %
I nokså stor grad	32 %	37 %	22 %	31 %	30 %	33 %	31 %
I stor grad	18 %	18 %	22 %	19 %	20 %	40 %	23 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	3,45	3,63	3,47	3,53	3,58	4,13	3,69
Antall uvektet (N=)	83	70	93	246	78	15	93

Utdanningsdirektoratets veiledende kompetansekriterier							
	1-10 skole	Ungdoms -skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleeiere
Ikke i det hele tatt	5 %	1 %	3 %	4 %	2 %	0 %	2 %
I liten grad	17 %	6 %	10 %	12 %	9 %	0 %	7 %
I noen grad	36 %	44 %	44 %	40 %	47 %	20 %	42 %
I nokså stor grad	27 %	37 %	25 %	29 %	22 %	47 %	26 %
I stor grad	15 %	12 %	17 %	15 %	20 %	33 %	23 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	3,30	3,53	3,40	3,39	3,49	4,13	3,61
Antall uvektet (N=)	84	68	91	243	76	15	91

Egne fastsatte kompetansekrav/kriterier							
	1-10 skole	Ungdoms -skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleeiere
Ikke i det hele tatt	6 %	4 %	2 %	4 %	13 %	0 %	11 %
I liten grad	10 %	6 %	5 %	8 %	12 %	0 %	10 %
I noen grad	28 %	33 %	27 %	29 %	30 %	20 %	29 %
I nokså stor grad	36 %	29 %	35 %	34 %	33 %	47 %	35 %
I stor grad	20 %	27 %	30 %	25 %	12 %	33 %	16 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	3,54	3,66	3,83	3,68	3,19	4,13	3,38
Antall uvektet (N=)	82	67	92	241	76	15	91

Vi bør også ta høyde for at de som har besvart disse spørsmålene ikke nødvendigvis har en klar oppfatning av hva som er forskjellen mellom Utdanningsdirektoratets anbefalte kompetansekrav og de veiledende kompetansekriteriene. En indikasjon på dette er at vi finner en svært sterk samvariasjon mellom svarene på de to spørsmålene om Utdanningsdirektoratets krav. 84 prosent av skolene og 87 prosent av skoleeierne har krysset av for samme svaralternativ på begge spørsmål. Det er ikke noen tilsvarende sterk sammenheng mellom hva man svarer på spørsmålet om egne fastsatte krav og kriterier og de to spørsmålene om Utdanningsdirektoratets krav og kriterier.

Tabell 8.18 gjelder kriterier og krav i forhold til kompetanseutvikling i rådgivning og svarmønsteret er til forveksling likt det vi finner for spørsmålene om ansettelse. For skolenes del er det korrelasjonskoeffisienter på henholdsvis 0,79 og 0,77 mellom hva man svarer på de to spørsmålene om Utdanningsdirektoratets kriterier og krav knyttet til henholdsvis ansettelse og kompetanseutvikling og på 0,80 for egne kriterier og krav. Det spiller altså liten rolle om man svarer på det spørsmålet som gjelder ansettelse eller det som gjelder kompetanseutvikling, de fleste krysser av for samme svaralternativ på begge spørsmål.

Tabell 8.18 Kriterier og krav som legges til grunn for kompetanseutvikling i rådgivning. «Når vi initierer kompetanseutvikling i rådgivning, legger vi følgende til grunn:»

Utdanningsdirektoratets anbefalte kompetansekrav							
	1-10 skole	Ungdoms-skole	Videre-gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes-kommune	Alle skoleeiere
Ikke i det hele tatt	3 %	3 %	4 %	3 %	5 %	0 %	4 %
I liten grad	19 %	10 %	7 %	13 %	8 %	0 %	6 %
I noen grad	31 %	34 %	39 %	34 %	32 %	20 %	30 %
I nokså stor grad	32 %	36 %	29 %	32 %	38 %	27 %	36 %
I stor grad	15 %	17 %	21 %	18 %	18 %	53 %	23 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	3,37	3,54	3,56	3,49	3,59	4,33	3,65
Antall uvektet (N=)	82	73	91	246	81	15	96

Utdanningsdirektoratets veiledende kompetansekriterier							
	1-10 skole	Ungdoms-skole	Videre-gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes-kommune	Alle skoleeiere
Ikke i det hele tatt	4 %	3 %	3 %	4 %	5 %	0 %	4 %
I liten grad	20 %	13 %	7 %	14 %	8 %	0 %	7 %
I noen grad	32 %	39 %	43 %	37 %	37 %	20 %	34 %
I nokså stor grad	31 %	32 %	31 %	31 %	34 %	27 %	33 %
I stor grad	13 %	14 %	16 %	14 %	16 %	53 %	22 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	3,29	3,44	3,50	3,37	3,48	4,33	3,62
Antall uvektet (N=)	84	70	93	247	79	15	94

Egne fastsatte kompetansekrav/kriterier							
	1-10 skole	Ungdoms-skole	Videre-gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes-kommune	Alle skoleeiere
Ikke i det hele tatt	5 %	4 %	5 %	5 %	13 %	0 %	11 %
I liten grad	13 %	14 %	4 %	11 %	12 %	0 %	10 %
I noen grad	40 %	30 %	29 %	34 %	37 %	19 %	34 %
I nokså stor grad	28 %	26 %	42 %	31 %	24 %	25 %	24 %
I stor grad	15 %	27 %	20 %	20 %	14 %	56 %	21 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Gjennomsnitt	3,38	3,61	3,68	3,53	3,14	4,37	3,34
Antall uvektet (N=)	80	71	93	244	78	16	94

Det generelle svarmønsteret er også i tabell 8.18 at de fleste velger svaralternativene «I noen grad» eller «I nokså stor grad». Unntaket er også her fylkeskommunene, som i enda større grad enn de andre gruppene svarer «I stor grad» på alle tre spørsmål.

Det er vanskelig å trekke noen entydig konklusjon på basis av svarene i tabell 8.17 og 8.18, annet enn at skoler og skoleeier tar hensyn til Utdanningsdirektoratets anbefalte kompetansekrav og veiledende kriterier når de skal ansette personer i rådgiverstillinger og ta initiativ til kompetanseutvikling i rådgivning. For skolenes del kan det se ut til at de legger enda litt mer vekt på egne krav og kriterier ved ansettelse, mens

det er omvendt for kommunene. Når vi ser etter forskjeller mellom grupper av skoler, finner vi at store skoler og kommuner generelt legger mer vekt på kravene og kriteriene enn små. Dette gjelder både for Utdanningsdirektoratets krav og kriterier og egne krav og kriterier og ved ansettelse og kompetanseutvikling. Det samme gjelder når vi sammenlikner Øst-Norge med resten av landet. Den tydeligste forskjellen finner vi mellom offentlige og private skoler. De sistnevnte legger betydelig mindre vekt på hva Utdanningsdirektoratet legger til grunn.

8.6 Oppsummering

Flertallet av skolelederne og skoleeierne mener at skolenes rådgivning i noen grad eller i nokså stor grad inngår i skoleeiers planverk, på samme måte som de mener at skoleeier er en pådriver i skolens arbeid med rådgivning. Skoleeier oppfattes imidlertid i betydelig større grad som en pådriver i videregående opplæring enn i grunnskolen. De videregående skolene har likevel en betydelig mindre positiv vurdering av sin skoleeier som pådriver enn det fylkeskommunene selv har.

Skoleeiers rolle med å formidle kontakt mellom skolene framheves betydelig sterkere på videregående nivå enn på grunnskolenivå, samtidig som skoleeierne framhever denne rollen sterkere enn det skolene gjør. Skoleeier har også en rolle med å formidle kontakt mellom skolene og arbeidslivet, men denne rollen framheves i svakere grad enn andre roller, for eksempel det som gjelder å arrangere nettverk og samlinger og kompetanseutvikling. Skoleledere og skoleeiere i store kommuner oppfattes som å ha en sterkere involvering i rollene knyttet til rådgivning enn skoler i små og mellomstore kommuner.

Over 80 prosent av skolelederne mener at rådgivningen i nokså stor eller stor grad er en integrert del av skolens virksomhet og at det er godt samarbeid mellom rådgiver og andre ansatte i skolen om rådgivningen. Det gjelder i enda større grad samarbeidet med relevante eksterne aktører som PPT og barnevern, mens kontakten med andre skoler og arbeidslivet er noe svakere.

To av tre skoler har tilgang til et karrieresenter, men vurderingen av hvor nyttig samarbeidet med karrieresentret er varierer. 21 prosent av de som har tilgang mener samarbeidet i liten grad eller ikke i det hele tatt er nyttig, mens 46 prosent mener det i nokså stor eller stor grad er nyttig. De største skolene og skolene de største kommunene har best tilgang til karrieresentre.

Det ser ut til at verken skoleledere eller skoleeiere opplever problemer av betydning når det gjelder å skaffe kvalifiserte søkere til rådgiverstillinger, enten det dreier seg om sosialpedagogisk rådgivning eller utdannings- og yrkesrådgivning. Omtrent 70 prosent svarer at dette i liten grad eller ikke i det hele tatt byr på problemer, mens 7 – 8 prosent mener det i nokså stor eller stor grad er et problem.

53 prosent av skolelederne og 43 prosent av skoleeierne mener de tar aktive grep for å heve skolens kompetanse når det gjelder sosialpedagogisk rådgivning, mens andelen er henholdsvis 66 og 59 prosent når det gjelder å heve kompetanse for utdannings- og yrkesrådgivning. Det siste området ser dermed ut til å gis noe høyere prioritet enn det første.

Skolene og skoleeierne er bedt om å vurdere i hvilken grad de legger Utdanningsdirektoratets anbefalte kompetansekrav og direktoratets veiledende kompetansekriterier til grunn ved ansettelse av rådgivere og ved kompetanseutvikling i rådgivning. De er også bedt om å angi hvor mye egne krav og kriterier teller. Svarene tyder på at det er vanskelig å skille direktoratets anbefalte kompetansekrav og de veiledende kriteriene fra hverandre, og at det også er vanskelig å skille mellom vurderingene knyttet til ansettelse på den ene siden og kompetanseutvikling på den andre. Svært mange velger samme svarkategori for alle spørsmål. Den noe vage konklusjonen blir dermed at skoler og skoleeiere tar hensyn til Utdanningsdirektoratets anbefalte kompetansekrav og veiledende kriterier når de skal ansette personer i rådgiverstillinger og ta initiativ til kompetanseutvikling i rådgivning. For skolens del kan det se ut til at de legger enda litt mer vekt på egne krav og kriterier ved ansettelse enn på hva Utdanningsdirektoratet anbefaler, mens det er omvendt for kommunene.

Referanser

Seland, Idunn, Nils Vibe og Elisabeth Hovdhaugen (2013): *Evaluering av nasjonale prøver som system*. NIFU rapport 4/2013. Oslo: NIFU

Vibe, Nils (1993): *Norske reisevaner. Dokumentasjonsrapport for den landsomfattende reisevaneundersøkelsen 1991-92*. TØI-rapport 183/1993. Oslo: Transportøkonomisk institutt.

Vibe, Nils og Miriam Evensen (2009). *Spørsmål til Skole-Norge høsten 2009. Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere*. Oslo, NIFU STEP rapport 45/2009.

Vibe, Nils og Nina Sandberg (2010). *Spørsmål til Skole-Norge våren 2010. Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere*. Oslo, NIFU rapport 14/2010.

Vibe, Nils (2010). *Spørsmål til Skole-Norge høsten 2010. Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere*. Oslo, NIFU rapport 40/2010.

Vibe, Nils og Elisabeth Hovdhaugen (2012). *Spørsmål til Skole-Norge høsten 2012. Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere*. Oslo, NIFU rapport 47/2012.

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no